

150 urte hil zela

AGOSTI CHAHO
abertzale deserosoa

Kosmojet

Unibertsoa
mahai jolas

Nafarroa Oinez

Ikasle ohien
iritzi jaso

Analisi politikoa

Kontsultatik
hauteskundeetara

Gabriel Arestiren poesia

gaurko
betaurrekoekin

ONGIETORRI ARGIAra

ARGIA n ateak zabalik
dauzkagu zuretzat.
Aldizkaria nola egiten dugun
ikusi nahi baduzu bidal iezaguzu
mezu bat **gunea@argia.com**
helbidera eta zurekin
harremanetan jarriko gara.

ARGIA

- 4 Deabruaren abokatua: Elena Irureta.**
Sustrai Colina.

Pertsonaia

- 10 Ricardo Gil Marrero: "Ezingo nuke hemengo epaileen lana epaitu".**
Miel A. Elustondo.

Ricardo Gil
Marrero.

Gaiak

- 15 Garaian garaiko. ARGIAK azal berria.**
Garbine Ubeda Goikoetxea.
- 20 Kosmojet. Izarretako estrategien guda.** Jon Torner.

Gabriel Aresti.

Iritziak

- 21 Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
- 22 Katixa Agirre. Ttakun (h)errenka.**
Mitoak (erotikoak eta bestelakoak).
- 23 Joxerra Aizpurua.** Xabier Portugal eta Rotu Astrain.
- Juan Ramon Makuso.** Diruaren hotsak.
- 24 Txoli Mateos.** Esklabo zoriontsuak.
- Joxemari Ostolaza.** Lehendik.
- 25 Angel Erro. Urriko zirtak.** ETA & Lurraldetasuna
- 26 Bertso berriak. Aireportuan entzunak.** Xabier Paya.

Erdiko kaiera

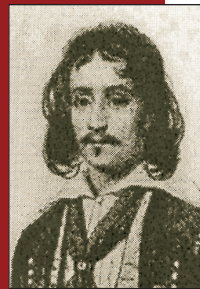
- 30 Denbora-pasak.** Ana Zambrano eta Kike Amonarriz.
- 31 Diskoteka.** Iker Barandiaran.
- 32 Liburutegia.** Pilar Iparragirre.
- 34 Ezpalak.** Jon Torner.
- 35 Abarrak.** Unai Brea.
- 36 Ihesi: Oiz, Bizkaia lau haizetara.** Amaia Ugalde.
- 38 Makina bat kontu.** Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua, Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.

Termometroa

- 42 Analisi politikoa: krisi ekonomikoak ernatuko ahal du politikaren urria.** Mikel Asurmendi.
- 44 Batua eraginez euskalkiak "gipuzkoartzen".**
Unai Brea.
- 46 Bero-beroan.** Juan Mari Arregi, Onintza Irureta eta Xabier Letona.

5 | Agosti Chaho, 150 urte | Urko Apaolaza

XIX. mendeko euskal idazle handienetako den arren, ez dirudi heriotzaren urteurrena modu berezian ospatuko denik. Zer gertatu da Chahorekin ahanztura horretan geratzeko? Zuberotarraz dagoen ezagutza ezak eta interpretazio okerrek hutsune ikaragarria utzi dute; eta gainera, haren ideia iraultzaile eta euskaltzaleak beti izan dira deserosoak.

27 | Gabriel Arestiren jaiotzaren 75. urtemuga Gorka Bereziartua

48 | Net Hurbil Pello Zubiria

50 | Azkena Bixente Serrano Izko

16 | Nafarroa Oinez | Uxua Larretxea

Iruñeko Jaso ikastolak antolatuko du, hilaren 19an, aurtengo Nafarroa Oinez. Jasora gerturatu eta euren lanbideetan prestigioa lortu duten lau ikasle ohirekin bildu gara, Nafarroaz, euskaraz eta ikastolaz mintzatzeko.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estibx Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Mikel Asurmendi, Gorka Bereziartua, Unai Brea, Mikel Garcia, Onintza Irureta. Dokumentazioa: Garbine Ubeda. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Argia.com: Lander Arbelaiz, Eli Pombo, Jon Torner.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz, Olatz Kortá. Idazkaritza Teknikoa: Aloña Soraluze. Sustapena: Esti Parada. Publizitatea: Idoia Arregi, Maite Arrieta, Ixabel Bereziartua. Administrazioa: Marijo Aiertza, Maider Lizarazu, Mari Karmen Loarte.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxe: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTAELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpidetza@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 135 euro. Ipar Euskal Herria: 165 euro. Espainia: 135 euro. Beste atzerriak: 170 euro. Airez: 268 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaiña Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko irudia: Asisko Urmeneta.

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak
diruz lagundua

“Dena ez zait gustatzen, eta gustatzen zaidan dena ezin dut egin”

Elena Irureta | Landarte landetxea

Zumaian duen landetxetik platora eta platotik landetxera pasa du uda. Aktoreek jubilatuta ezin dutenez lan egitea tokatzen omen zaio. Lotsagabeak gu, bere atseden egun bakan batean elkarrizketa eskatu diogunak.

SUSTRAI COLINA

Argazkia: Dani Blanco

Zuen aitari asko gustatzen omen zitzaion zu pantailan ikustea.

“Ez al dago besterik?”, galdetzen zidan, lotsatuta. Ez zitzaion serioa iruditzen. Hortik bizi nintzela esaten nionean, ezin zuen ulertu.

Baina zu bokaziozko aktorea izan.

Bai zera! Nik ez daukat bokaziorik! Hala suertatu delako naiz aktore. Beste gauza batzuk baino gehiago gustatzen zait, baina ziur nago askoz gauza gehiago gustatuko litzaizkidekeela. Pena ez dugula gustuko dena egiteko denborarik.

Aktore askok denbora soberan dute, tamalez.

Ehun argazkiko *book*-a egin eta produktoratik produktorara ibiltzea alferrik da. Beti egongo da zu baino jende prestatuagoa. Zu zeu izan behar duzu, zeure bidea sortu. Ezin duzu antzerki-tailer batetik irten eta *Hamlet* egin behar duzula pentsatu.

Nik Jose Ramon Soroizen emaztea zinela pentsatu dut beti!

Horixe bera esan zidan lehengoan emakume heldu batek. Ezetz erantzun nionean ez zidan sinistu. Ezin omen da bestela izan.

Antzerkia izan daiteke bestelakoa?

Niri antzerkia zaharra iruditzen zait. Ez dugu jendea mugitzen, eta hori gure errua da, ez antzerkiarena.

Eureka! Autokritika pixka bat autokonplazentziaren munduan!

Ni ez noa antzerkira. Ikusten dudana gehiena ez zait gustatzen, eta antzezten ditudan obra asko ere ez. Niretzat antzerkia ez da sarrera ondo pagatuta “asteko irteeratxo” egin nahi duten 50 urtetik gorakoei begira soilik egin beharreko zerbait!

Holako jenioarekin nola ibili zaitezke casting-etik casting-era?

30 urteko ibilbidea eta gero pelikula batean bi esaldi esateko proba bat pasa beharra... Soldaduskan bezala izan beharko litzateke. *Valor: se le supone.*

Egin zaitez intsumiso!

Egunero etsaminatzen zaituzte, beti zaude eskapatean, eta askotan nazkatu egiten zara. Horregatik da garrantzitsua, besteen eskuetan erori gabe, zeure gauzak sortzea.

Baina hobeto geratzen da Madrilera zoazela esatea...

Proportzioan, Madril en hemen baino lan gutxiago dago. Mundu guztia dago hantxe, zain. Ni ez nintzateke han geratuko. Lana ez zait hainbeste gustatzen.

Erraza dago zurekin asmatzen! Zer gustatzen zaizu ba?

Dena ez zait gustatzen, eta gustatzen zaidan dena ezin dut egin. Ez naiz Al Pacino, ezta Meryl Streep ere. Elena Irureta naiz, eta honezkero, hala beharko du! ■

• ASTERO GAIA •

Agosti Chaho

Gorrien eta abertzaleen aitzindari

Atharratzeko Chahoren (1811-1858) bizitza eleberri erromantikoa da. Euskal abertzaletasunaren aitzindaritzat jotzen dena, ezkertiarra eta laikoa zen. Pentsaera deserosoa zuenez “ameslarien” ziegen giltzaperatu dute batzuek. 150 urteren ondoren, bere ideiak bizirik dira.

URKO APAOLAZA

DANI BLANCO

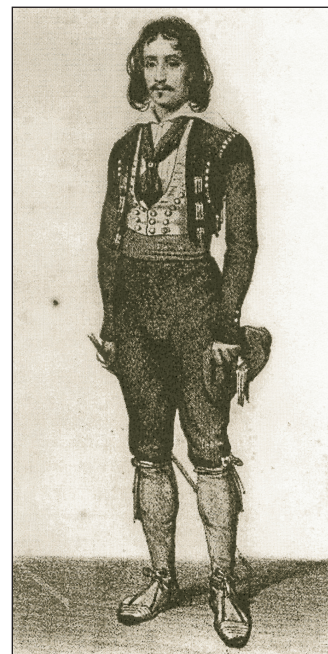
JAIO ZEN URTEAN erromantizismoa Napoleonen Europa birrinduaren gorotzetatik loratzen hasia zen; Mitxelenaren hitzetan, “euskal erromantiko ez atzeratu bakarra” sortu zen bera jaio zen urtean.

Hagitz izan dira Chahori erantsi dizkioten izenondoak: erromantikoa, esoterikoa, iluminatua, distiratsua... Arrisku itzela etiketa estuetan harrapatzeko. Patri Urkizuk –haren bizitza gehien ikertu duenetakoa– artikulu hau idatzi aurretik zera ohartarazi dio kazetariari: ezin da betiko topikoetan erori, Chaho, batez ere, poeta eta idazle bikaina izan zen. “Mitxele-nak dio euskal kazetari saltsa-maltsari horietakoa zela, baina euskal kulturaren eta herriaren aldarrikatzaile izan zen” dio literaturan adituak.

Atharratzarra “sortzez eta bihotzez”

Basabürüko herri koxkor bat zen Atharratz XIX. mendean. Jauregirik jada ez zuen arren –XVIII. mendean birrindu zuten kanta sonatuan agertzen den Luxeko jaunarena– antzinako merkataritzaren distirazerion arbelezko teiletan. Zuberotarrak gorriak eta bi ikusiak ziren Iraultzaz geroztik: Asanblea Nazionalak foru eskubideak ezabatu zituen, ogia garesti zegoen eta gizonak Errusiako kanpainan izozturik. Horrelaxe hazi zen Joseph-Auguste Chaho Lagarde, egun ostatu bihurturik dagoen etxe dotore batean, hiriko ordokian.

Familia jantziko semea zen, aita uxerra zuen eta amaren abizena Mauleko Ohienartia etxearekin

loturik zegoen. Bere biografo Gustave Lambertek Chaho hil eta gutxira idatzi zuen zazpi anai-arrebatan kuttunena izan zuela amak hasieratik. Eta hasieratik izan zituen liburuak arnasbide, Oloruera ikastera joan zenean *le petit philosophe* deitzen omen zioten. Bearneko hiri horretako seminarioan hainbat urte igaro zituen Chahok humanitateak estudiatzen.

Chahotarrek Zuberoako jendartean bizi-
ro hartu zuten parte. Lagunen sare zabal bezain sendoa zuten aitaren lanbideari esker eta horietako bat izan zen Pierre Topet Etxahun. Koblakari barkoxtarrarekin harremana aita eskribauak hasi zuen, Etxahunen defendatzaile izan baitzen bere auzi dohakabea. Orenean aurrera, laudoriozko bertsoak idatzi zizkion bardoak bere fidantziako lagun izan zenaren semeari:

*Mousde Chabo Atharratzge,
adinez zirena gazte
bena ezta zaharrik ere,
dinik haboro, jakite,
ez jente talent handietan,
dinik hainbeste berthüte.*

Bertso hori 1849an idatzi zuen Etxahunek eta jadanik politikagintzan zebilen Agosti Chahorentzat marketin izugarria izan zen, barkoxtarraren koplak arras eza-
gun egiten baitziren orduan.

Paris "mirakulutsua"

Atharraztar gaztea Paris handira joan zenean Antoine Abbadia ezagutu zuen bertan. Biek parekotasun ugari zituzten: Adin bertsoak ziren, biak hasi ziren Sorbonako

Ezkerrean Baionako Euskal Museoa
gordetzen den
potreta,
dagerreotipo
batekin egina.
Erdian: Chahori
garaiko egunkari
batean egindako
karikatura.
Eskuinean, nafar
gazte lirain baten
gisan jantzirik
dagoen grabatu
ezaguna, karlisten
gerran Hego Euskal
Herrira egindako
bidaiaren souvenir
txiki bat. Irudi
horretan lord
ingeles batekin
konparatzen du
Xabier Kintanak
Zuberoako
mutikoa, abentura
erromantiko batean
murgildua.

unibertsitatean zuzenbidea ikasten eta biak ziren euskaltzale eta abenturazale. Laster adiskidetu zen zuberotar pareta eta euskarazko gramatikaz ikerketa egin zuten elkarrekin, Chahok "zazpi escal herrietako eskualduner" zuzentzen diena.

Ezagun denez, Antoine Abbadia mundua deskubritzera abiatu zen —anaia Arnaud-ek lagunduta—, eta esplorazio geografiko horiekin Frantziako jakintsuen Olinpoa ukitu zuen, alegia, kondekoratua eta errespetatua izan zen, bere lagun Chahoren ahanzturaren aldean. Zergatik baina? Ez ote du Atharraztekoaren pentsaerak zerikusirik horrekin? "Bere pentsaera gaizki kontsideratua zegoen, apaizen artean batez ere, oso kritikoa eta oso gorria zelako" dio Urkizuk.

Memento hartan Paris zen Europako korrante ideologiko berrien eta intelektualtasunaren hiriburua, eta L'Arsenal liburategia mugimendu horien guztien zilborra. Charles Nodier liburuzain ospetsuak leku horretan babestu zituen orduko literato eta pentsalariak Frantziako erromantizismoari bide emanaz. Eta hara non aurkitzen dugun urte horietan Chaho, biblioteca hartara joan etorriak eginez, Victor Hugo, Alexandre Dumas eta etorkizuneko beste izen handi ugarirekin batean. Zuberoako Urdiñarben duela hogeitaz egindako *Agosti Xabo* pastorealean —Jean Michel Bedaxagarrek idatzia— ederki antzeztu zituzten L'Arsenaleko arratsalde haiek: "Ikhasle khartsü bat baizik segür enüzü besterik!" esaten dio Chahok Nodierri.

Ezbairik gabe, Paris izan zen gure idazlearen irudimena piztu zuen hiria, "mirakulutsua eta paregabea" bere hitzetan. Eta biz-

Uscal-Herrico Gaseta: Biba Independentzia!

1848ko ekainean euskarazko lehen aldizkaria kaleratu zen: *Uscal-Herrico Gaseta*. Euskaldunen artean propaganda egiteko helburuz sortu zuen Agosti Chahok, *Ariel* aldizkariaren euskarazko bertsio gisa, eta bi zenbaki besterik ez dira ezagutzen. Aldizkariak hasieratik sortu zuen eztabaida eta hasieratik izan zituen etsaiak, ezkerretik zein eskuinetik. Fermin Arkotxa ikerlariak honela dio horretaz: “Gutun anonimoak agertu ziren, bereziki Baionako burgesia erregetiarraren egunkarietan. Leporatzten zioten ‘eroa’ zela eta Euskal Herriko ‘gizarte ordena’ irauli nahi zuela. Baina barkatzen ez ziotena zera zen: bere ideia iraultzaileak euskaldunen artean zabaltzeko nahi izatea”.

BNF / FERMIN ARKOTXA

Bereziki gogorrak izan ziren *Journal du peuple* eta *l'International*-en hitzak, Chahok zenbait apaizekin zuen harremana kritikatu edo euskarara mespretxatu. Urkizuren esanetan orduko ideiak ez ziren euskararen aldekoak: “Garai hartan argot horiek desagertu egin behar zirela uste zuten, Frantziaren izenean, eta ezkertiar batzuen iritzia ere oraindik bada hori” dio idazle lezoarrak.

Dena den, bizitza laburra izan arren, mezu borobilak bota zituen *Uscal-Herriko Gasetak*, eta etorkizunerako galdera erretoriko ederra utzi zuen azken zenbakian: “Nork oihu egingen du (...) Biba independentzia! Biba errepublika! Biba Eskual Herria?”. Nabari da galdera desio bihurtzen dela Chahoren erraietan.

kor hasi zen argia egiten; 1834an euskarazko lehen liburua idatzi zuen: *Azti Begia*. Poeta azti bihurtzen dela diote zenbait teoriek eta horrelakoxe zer bait pasa omen zitzaion Chahori euskal kosmologiako lehen lan horretan. Urte berean argitaratu zuen *Paroles d'un voyant* (Azti baten hitzak), Lammenais-en *Paroles d'un croyant*-i (Sinestun baten hitzak) erantzunez. Ez ziren nolanahikoak itzal handiko filosofoari bota zizkionak.

Bidaia bat Nafarroara

Hego Euskal Herrian Lehen Gerra Karlista piztu zenean, Agosti Chaho karlisten alde agertu zen lehen mementutik: “Nabartarrek badute Errege, Bizkaikoek Jauna, Don Carlos dugu errege-jaun hori” dio bere liburuetako batean. Jakina, historialari askok galdera hau egin izan dute: nola liteke Chaho iraultzaileak —errepublikarra eta antiklerikala zen— karlismoa bezalako ideologia erregezale eta ultrakatolikoa defendatzea? Bistan da idazleak karlismoaren ikuspegi berezia zuela; beretzako euskaldunak matxinatu egin ziren foruak defendatzeko eta ez Carlos erregegaiaren alde zeudelako. Urte batzuk geroago Karl Marxek gauza bera esango zuen New York-eko egunkari batean, alegia, karlismoa herri mugimendua zela eta ez erreakzio atzerakoia. Beraz, Chahoren abertzaletasunaren puntu kardinalak hauek ziren: geografia, historia, hizkuntza eta herri eskubideak.

Vatikanoaren Index-ean

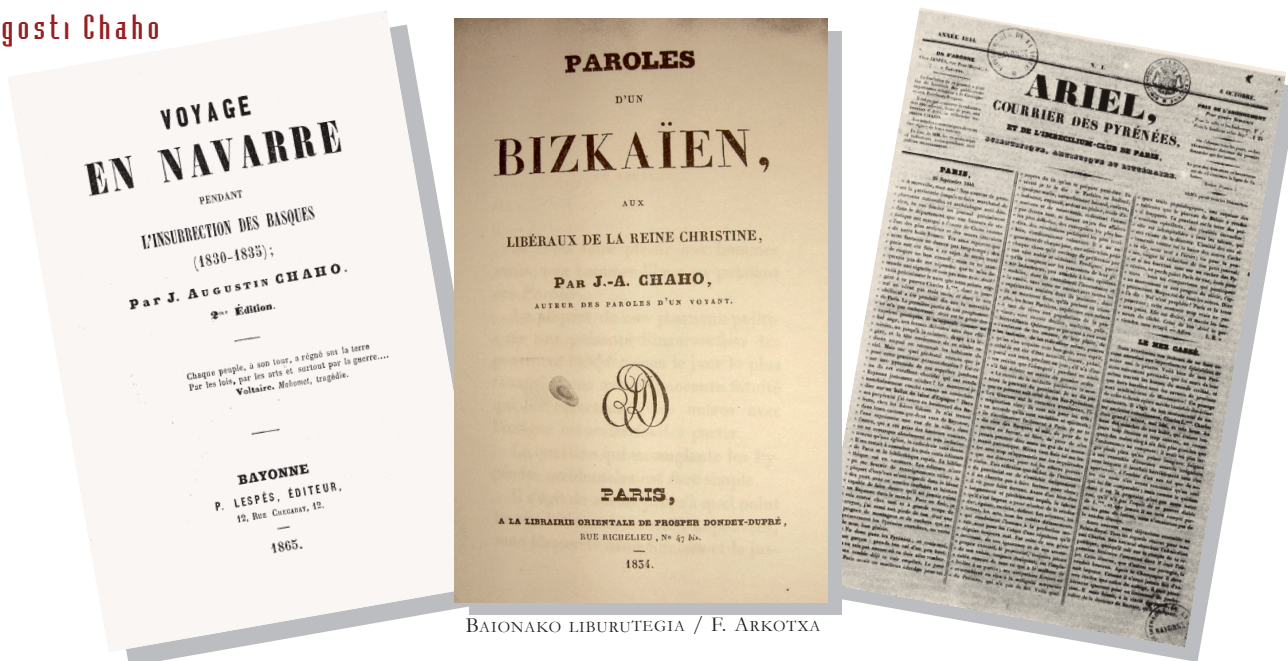
Parisen zela idatzitako hainbat lanetan alegoriak erabiliko ditu Agosti Chahok bere ideiak ironiaz azaltzeko. Vatikanoko liburubebekatuen *Index*-ean sartu zituen filosofiazko bere bi idazlan. Zentzu zabal batez harturik, *poète maudit* bat izan zela esan daiteke, poeta madarikatua.

1835eko martxoko egun batez Chaho Paristik Nafarroara abiatzen da, Frantziako gizarteari ezagutarazteko “euskaldunen federazioa ez dela instituzio zaharkitua”. Kontrabandista batzuek pasatu zuten mugaz bestaldera. Lesaka, Goizueta, Leitza, Ezkurra, Erasun eta Uitzin barrena ibili ondoren Lekunberrin finitu zuen abentura ttipia. Eugène Goyheneche ikerlariak idatzi zuenez —Chaho beraren hitzak aintzat hartuz—, zuberotarraren adierazpen abertzaleek Don Carlosen “kamarillaren mesfidantza” sortu zuten eta horregatik agindu zioten Iparraldera itzultzea.

Bidaia horretatik liburu bat atera zen: *Voyage en Navarre pendant l'Insurrection des Basques. 1830-1835* (Nafarroara bidaia euskaldunen matxinadaren garaian. 1830-1835). Kazetaritza lana izateko jaio bazen ere, bidai-literaturarekin zerikusi handiagoa duen liburua da, Chahoren pentsaera eta irudimena ederki islatzen dituen. Zumalakarregirekin izaten duen elkarriketa da horren erakusgarri —nahiz eta Justo Garateren ustez ez ziren nehoiz elkarrekin izan—.

Kazetari erromantikoa

Baliteke Nafarroara eginiko bidaia hark Chahoren kazetari sena iratzarri izana. Izan ere, Tolosako (Frantzia), Parisko eta Baionako hainbat aldizkaritan aritu zen lanean —*Revue de voyans*, *Trilly*...— eta tartean, beste hamaika zereginetan ere bai —kondesen prokuradore, madameen irakasle...—. Baina 1844an bere

BAIONAKO LIBURUTEGIA / F. ARKOTXA

bizitzan lorratz sakona utziko zion proiektuari ekin zion: *Ariel* aldizkaria.

Fermin Arkotxa sortzez baigorriarrak hamar urte baino gehiago daramatza Chahoren bizitza eta obra aztertzen. Egun Sorbonako unibertsitatean ari da tesia egiten eta *Ariel* aldizkaria goitik behera arakatu du horretarako; nehork baino hobeto ezagutzen ditu horko edukiak. “Kazeta sortu eta lehen egunetan ‘duelo’ probokazioak jaso zituen Chahok. Hitz bat nahikoa izaten zen ezpatatz edo pistolaz borrokatzeko” dio ikerlariak. Chahoren bizitzak nobela baten osagaiak ditu eta ez da harritzekoa zenbaitek atharrartzarraren irudia baliatu izana. Arkotxak bi idazle aski ezagunen kasuak aurkitu ditu: bata, Théophile Gauthier parnasianismoaren sortzailearena, bere eleberri batean Chaho euskarako irakasle gisa agertzen du; bestea, Flora Tristan feministarena, *Méphis* izeneko liburuko pertsonaia nagusietako bat bilakatu zuen gure poeta. Sozialismoaren aitzindari —eta Gauguin margolariaren amona— izan zen emakume honek bertatik bertara ezagutzen zuen Chaho.

Ariel-ek iraun zuen bitartean (1844-1852), Chahok intentzio osoz jarri eta aldatu zizkion goiburua —*Courrier des Pyrénées*, *Courrier de Cantabrie de Navarre*, *Courrier de Vasconie* eta *Le Républicain de Vasconie*—, bere pentsamoldea zabaltzeko tresna ezin hobea baitzuen. 1845ean “Aitorren kondaira” publikatu zuen bertan; oihartzun handia izan zuen mitoak —ostera, Navarro Villosladaren *Amaya* eleberririo historikoaren bidez zabaldu zen— eta euskaldunen alegiari Chahok eginiko ekarpen handienetakoa izan da; egungo “Aitor” izena hortik dator, adibidez. Baina aldizkaria ez zen soilik propaganda politikorako erabili; literatura, zientzia, artea eta nazioarteko gaiak ere

Goian: Agosti Chahoren hainbat obra eta aldizkari ezagun. Élisée Reclus jakintsu handiak Chaho “azken euskalduna” zela esan zuen eta Julien Vinson hizkuntzalariak berri, “argia bezain arriskutsua” hitzekin deskribatu zuen atharrartzarra.

landu zituen eta horretaz gain, euskal kanten bilduma osatzen hasi zen Chaho. Kantutegi hori argitaratu gabe egon da duela gutxi arte, Patri Urkizuren hitzetan “XIX. mendeko ederrena eta oparoena” izan arren.

“Agosti Chaho, deusere izan ez da”

1848an —*Manifestu Komunista* jaio zen urtean, preseski— iraultzak eztanda egin zuen Europan. Frantzian, krisi ekonomiko larri batek eta langileen aldarrikapenek Luis Felipe erregea tronutik kendu eta II. Errepublika ekarri zuten. Baionako karriketan ere Marseillesaren doinuak entzun ziren, Agosti Chaho zela manifestazio horien buru. Iraultza horrekin politikan bete-betean sartu zen Atharratzeko idazlea eta ondoren egin ziren bozketetan hautagai izan zen.

Chahok berebiziko ahalegina egin zuen aukeratua izateko: *Uscal-Herrico Gaset*a sortu zuen euskaldunen artean propaganda egiteko; Jean Pierre Duvoisin idazle ainhoarrarekin sekulako hika-mikak izan zituen; eta Jean Martin Hiribarren apaizaren babesa lortu zuen, Elizaren etsai amorratua izanik ere. Baina boto gutxirengatik ez zen diputatu atera, ezta legebiltzarkide ere. Porrot horietaz eta bere buruaz trufatzeko, bere hilarrian honakoa jarriko lukeela esan zuen behin: “Hemen datza Agosti Chaho, deusere izan ez da, diputatu izatera iritsi ere ez baita”. Duda-rik ez umore biziko gizona zela.

1851n, Luis Napoleonen estatu kolpearekin, bost urteko erbestera kondenatu zuten zuberotarra. Belgikan atak itxiko dizkiote —Victor Hugo eta beste adiskideekin elkartzeko asmoz joan zen herrialde sortu berri— eta buelta hartuta Gasteizera joango da orduan. Arabako hiriburuan igaroko du, des-terruan, urte pasatxo, aharik eta aita gaixotu-

rik, Frantziara itzultzea eskatzen duen arte, politikan muturrik ez duela sartuko zin egin eta gero.

Pertsonaia ezezaguna oraindik

Bere bizitzako azken urteak Baionan egin zituen Chahok, poliziak gogaiturik, etxeko bere gelatik kasik atera ere egin gabe. Denbora horretan hizkuntzalaritza landu zuen gehien. Lau hizkuntzatarako hiztegi erraldoia idazten hasi zen —euskara, frantsesa, gaztelera eta latina—, baina horrelako lan ziklopeoekin pasa ohi den bezala ez zion amaitzeko astirik eman, lehen zatiaren “M” letraraino besterik ez zen iritsi. Txoriak “atmosfera gabe bezala”, arnasarik gabe hil zela dio Urkizuk, 1858ko urriaren 23an, 47 urterekin. Baionako apezpikuak nahi ez bezala, Chahoren gorputza Elizaren bedeinkapenik gabe lurperatu zuten lagunek hiriko hilerrian, horretan ere aitzindaria izan zen atharraztarra.

150 urte dira Agosti Chaho hil zela, eta dirudienez, urteurren horrek ez du merezi ospakizun berezirik gure artean. Beharbada, ezjakintasuna da idazle handi honen kondenaarik gaitzena. “Ausartzen naiz erratera Chaho ez dela ezagutzen, eta ezagutzen dena biziki zatikatua dela” dio Fermin Arkotxak. Arrazoirik ez zaio falta, bateko eta besteko aurreiritziek estali baitute bere irudia maiz.

Euskaratu gabe

Voyage en Navarre-k arrakasta itzela ukan zuen eta agerian utzi atharraztarak literatur sormenerako zituen dohainak. Frantsesez, alemanez eta gaztelera hainbat edizio izan ditu liburuak, idazle ezagunen hitzaurre eta ohar kritiko osaturik gainera. Agian norbaitek azaldu beharko luke zergatik ez den oraino euskaraz argitaratu gure historiaren klasikoa den obra hau.

Dena den, hori horrela izanik ere, ez dago aitzakiarik ahanzturan erortzeko, pertsonaia garrantzitsua izan baita Agosti Chaho eta egungo pentsaera askoren aurrekaria. Bere hitzak erabiliz, zibilizazio independente bat nahi zuen euskaldunentzat, arte eta zientzien akademia nazional bat, euskararen erabilera eskusiboa eskoletan... Bestalde, hizkuntzalaritzan eta herri jakintzan egindako lana albo batera uztea —zenbaitek haren irudimena aitzakia hartuta egin duten bezala— hanka sartzea litzateke; Chahok erudizio handia erakutsi zuen, esaterako, Beltzuntze bizkondearekin idatziriko *Histoire primitive des Euskariens-Basques* bilduman, edo euskal ortografiaren egindako hausnarketetan.

Patri Urkizuren ustez, bederen, idazlearen lanak bildu beharko lirateke dibulgazioko edizio zorrotz batean. Bidenabar, ez legoke gaizki orain arte argitaratu ez diren testuei antzeko bidea ematea, adibidez, Bergarako Monzonen jauregitik Euskaltzaindiak egindako dokumentuen kopiei. Azken finean, hori da Agosti Chaho bezalako pertsonaia konplexu baten pentsaera eta jokamoldeak konprenitzeko modu bakarra. ■

www.argia.com/astekaria

helbidean, Fermin Arkotxari elkarriketa irakurgai.

urriaren 12an
Mendexan
Frontoian, 17:30ean

Bizkaiko bertsolari txapelketa 2008

Olatz Ibarluzea
Eñaut Inxaurreaga
Xabat Gallettebeitia
Xabier Enbeita
Eneko Abasolo
"Abarkas"
Garikoitz Sarriugarte

Gaijartzailea:
Zuriñe Iarritu

Bizkaiko Bertsolari Elkartea
BFA
Bbk
Biskaiako Teia Kolima
ELKARREKETA IRAKURKETA
ARGIA

«Ezingo nuke hemengo epaileen lana epaitu»

Puerto Ricoko semea da Ricardo Gil. Abokatu ikasia, epaile ari da gaur egun San Juan hiriburuan. Ez da euskal herritarra, baina euskalduna, zertxobait trebatuz gero eskubideak euskaraz irakurriko lizkigukeena. Dio nork bere hizkuntzan epaitua izateko eskubidea duela. Beharrik duenak adi beza.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Dani Blanco

Ez baita ohikoa, esadazu, faborez, zertan den Euskal Herrian Ricardo Gil puertorricarra, euskaraz hitz egiten duen abokatu eta epailea.

Oporretan, lagunak ditut hemen —Hondarribian eta Aramaion, adibidez—, eta haien aitzakian etorri naiz, hango girotik urrundu eta bestelako bizimodu bat ikustera. Ni, izatez, oso naiz hangoa, puertorricoar petopetoa. Niri galdetu: “Biziko zinateke Euskal Herrian?” eta ezetz erantzun ohi dut. Handik aparte hilabete igaro eta herrimenez naiz. Baina gustatzen zait Euskal Herria, oso pozik eta eroso naiz bertan. Kultura aberatsa du oso. Jendea, berriz, gu puertorricorrok baino itxiagoa da lehenengoan, baina tarte egiten dizuten orduko, primeran, beste edozein tokitan bezala zara, edo are hobeto. Horregatik naiz hemen. Ez dut, haatik, lehenengo bidaia: dozena erdi aldiz izan naiz hemen. Jakina, euskara praktikatzeko aldera ere etortzen naiz.

Hori nuen gogoan. Zer dela-eta ikasi duzu euskaraz?

Eta zergatik ez?

Gure bazterrean jendea amorraturik dago hizkuntza “handiak” ikasten.

Euskaldunak ditut lagunetako batzuk. Duela urte batzuk liburuak bidali zizkidan haietako batek; baita euskal musika ere. Asko gustatu zitzaidan hemengo musika, hangoa ez bezalako da. Dena dela, entzunagatik ere ez nuen ezer ulertzen... Herrialde bateko kulturaz jabetzeko, bestalde, nahitaezkoa duzu bertako hizkuntza ikastea. Egia esan, hona etorri eta ez duzu euskararen beharrik, denek baitakite gaztelaniaz. Praktikan, Euskadin ez dago euskaraz hitz egiten jakin beharrik. Laguneta-

ko batzuk haserretu egingo zaizkit hori esan dudalako, baina egia galanta da. Euskara, hemengo kultura eta mundua azaltzeko modua da. Niri, euskaraz jakiteak —edo ulertzeak—, hainbat ate ireki dizkit. Arestian esan dizudana: hemengoak gu baino itxiagoak dira, baina nahikoa duzu euskaraz hastea, haien maskorra ireki dadin. Horrek azaletik mamira iristeko bidea ematen dizu. Turistak ikusiko ez lituzkeenak ikusteko eta bizitzeko aukera duzu: badator turista, ikusi du Donostia, ikusi du Guggenheim eta badoa! Nik besterik nahi dut... Azpeitiko jaietan izana naiz; Hondarribian, ezteietan; Zarauzko euskal jaietan ere izanda nago... Bestelako perspektiba duzu, ondoren. Edo pintadak irakurrita ere, adibidez, gauza askotaz jabetzen zara. Hemen, izan ere, pintada asko dago eta.

Eta euskaraz ikasten hasi zinen...

Bai. Nik dibertsitatean sinesten dut. Euskara hizkuntza “txikia” bada ere, izateko eskubidea du, ala? Hemengo da, hemen da, eta hemen izango da, hizkuntzaren alde egiten duen jendea dagoen artean. Puerto Ricon bezala. Jakina, espainola hizkuntza zabalduagoa da, indartsuagoa, ez du galtzeko arriskurik. Baina izan zen uhartean ingelesa bazter guztietarai-

Nortasun agiria

Ricardo Gil Marrero (San Juan de Puerto Rico, 1977). Abokatu ikasketak egin, Lehen instantziako epaile da: prozesu kriminalak zuzendu ohi ditu, akusatuen kontrako frogak ikertzea eta beste; diru kobrantzen gaineko kasu zibilak, genero bortizkeria. Dozena urte dira Euskal Herria lehenengoz etorri zenetik, ama eta anaia lagun harturik, oporretan eta “Athletic ikustera”. Ordurako, Internet bidezko harremanetan zen Hondarribiko zenbait lagunekin. Harrezkero Euskal Herrian izan ohi da bi-hiru urterik behin Puerto Ricoko epaile euskalduna.

Ricardo Gil
Marrero

no zabaltzeko ahalegina egin zuenik ere... Hara, hizkuntza batean jaiotzen gara, hizkuntza hartan bizi gara, hartan otoitz egiten dugu. Hemen, euskara izan da hizkuntza hori. Kanpotik etorritakoak hemengoak ulertzeko aukerarik izanez gero, asko irabazten du, giza harremanetan batik bat. Ez, ez da berdin bertako hizkuntza jakitea, edo ez.

Nola ikasi duzu euskaraz Puerto Ricon?

Liburuetatik, eta Internet bidez, *txateatz*en. Eman dezagun: nork edo nork euskaraz bidaltzen zidan mezua, eta nahiz eta nik lau, bost egun behar hura ulertzeko, azkenean dezifratzen nuen eta erantzuten nion. Beti hiztegia ondoan neukala, jakina. Gero, beste zenbait testu lagungarri ere aurkitu nituen. Besteak beste, ingelesez zetorren liburu bat, *Beginner's Basque*. Handik ere ikasi dut...

Eta praktikatu?

Puerto Ricoko euskaldun zenbaitekin, baina gutxi gara, ene ustez. "Gara" ez, "dira", ni ez bainaiz euskalduna. Gutxi dira, hura ez da Txile, ez Argentina, ezta Venezuelako Caracas ere, askoz ere euskaldun gutxiago daude Puerto Ricon. Bazen euskal etxea, elkarte bat, behintzat, Vascos en Puerto Rico izenekoa, baina badira hiru-lau urte oso motel dabilena. Oso ekintza gutxi egiten dituzte, elkartu ere, San Inazio eguna ospatzeko, Gabonetan... Kontua da kideak zahartzen ari direla -haseurretuko zaizkit, entzuten badirate-, baina hala da, egia da, eta belaunaldi berririk ez dago: gazteek ez dute interesik. Inoiz edo behin, jan, musika pixka bat entzun, egingo dute. Baina ez hemengo libururik irakurri, ez euskara, ez dantza, ez kirolik... Horrela da, zoritxarrez.

Galtzera egingo du, beraz, hango euskaldunak...

Ene ustez, bai. Baina eztabaidatzeko moduko kontua da. Nik horrela ikusten dut, kanpotik ari banaiz ere. Alabaina, ez hain kanpotik ere, sasoi batean zuzendaritzako kide izan nintzen-eta, bertako idazkari. Han, izan ere, euskal etxeko kide izateko hiru bide dituzu: euskalduna izan, euskaldunen ondokoa, edo interesa behar duzu. Ni, bistan da, hauetakoa naiz: interesa nuen. Euskal etxera iritsi nintzeneko, harremana nuen hemengo euskaldunekin, eta euskaraz ere hasita nengoen. Euskara pixka bat banekienez, oso ondo hartu ninduten euskal etxean.

Gai izango ote zinateke epaiketa euskaraz egiteko?

Ez dut uste... Oraindik ez, behintzat. Baina zertxobait gehiago ikasi eta inori bere eskubideak euskaraz esateko moduan izango nintzateke, hori bai.

Gintuz-ke-ten

"Aditz laguntzailea, horixe da euskarak duen korapilorik zailena! Eta zenbait iragan... *Gintuz-ke-ten*... Zer da hori ordea? Nik nahikoa dut afaria eskatzeko lain izanda.

Oinarrizko maila dut, ez daukat praktika egiteko aukerarik han. Tira, bai, han dira Aramaioko Lasaga, Errasti... Haiekin euskaraz egin dezaket, edo saiatu, behintzat. Baina gutxitan biltzen gara. Haiek bai euskaldunak! Eta, bestalde, betikoa: haiek ez ezik, beraien andreak ere inguruan badira, akabo, gaztelaniaz egiten dugu! Eta hasten gara gaztelaniaz, eta gaztelaniaz segitzen dugu. Hemen bezala. Hemen ere zer da, bada: lau lagun; hiru euskaldun, bat erdalduna, eta, nola hitz egiten dute? *Gaztelaniaz*".

Hemen ari den epaile askok baino gehiago dakizu euskaraz.

Ez dakit.

Nik bai.

Uste dut nork bere hizkuntzan epaitua izateko eskubidea duela. Guk, Puerto Ricoko epaileok, espainola ez ezik, ingelese ere menderatzen dugu. Epaituek behar izatera, interpreteak ditugu eskura. Ingeles interpreteak, espainolekoak, edo dena delako hizkuntzakoak. Baina epaitua ez dadila han, besterik gabe, jarrita egon, ezer ulertzen ez duela. Dena dela, ez naiz ausartzen hemengo epaitzen. Ezingo nuke hemengo epaileen lana epaitu, nahiz eta iritzia badudan, baina isilik gordeko dut, etika judizialeko eta profesionaleko kanonengatik.

Hemengoaz hitz egiterik ez duzunez, hitz egin dezagun Puerto Ricoz...

Jende jatorra, hangoa, oso irekia. Geografikoki, uhartea paraje zoragarria da, nahiz mendi nahiz itsaso, bertan duzu dena, hurre: oihan tropikala, hondartza zoragarriak, eguraldi gozoa, urte osoan atsegina... Jakina, uhartean bertan, batera jo, bestera jo, aldea dago. San Juan de Puerto Ricoko zenbait lekutara jo eta lehenengo-lehenengo munduan zaude la esango diozu zeure buruari. Aldiz, beste zenbait leku bazterretara jo eta mundu azpi-garatuan zarela irudituko zaizu. Hezkuntza bera ere ez da kalitate berekoa uharteko leku guztietan. Hala ere, Bigarren Hezkuntza ondoko graduazio maila handienekoa du Puerto Ricok AEBetan. Titulaziodun asko dago gure herrialdean. Besterik da titulazio horren araberako lana duen jendeak. Han esaten dugunez, "hori hoge peso gehiago dira". Beste upela bateko ardoa, gutxi gorabehera, hemen esan ohi duzuenez. Jendeak badu ikasteko aukera, besterik da ikasten duen edo ez. Baina aukera, behintzat, badu.

Zertan da Puerto Rico AEBetako gizartearen isla?

Nik neure iritzia eman besterik ezin dut. Izango dira kontra egingo didatenak, seguru. Eman dezagun, AEBetan armak izatea eskubidea da. Bada, Puerto Ricon ere bai, AEBetako Konstituzioa aplikatzen da eta. Beraz, gurean ezin armak galarazi eta, ondorioz,

arma asko dago kalean, eta kalean arma asko baldin badago, armek eragindako krimenak ere ez dira gutxi... Dena dela, Puerto Ricon ez da AEBetako eskola eta institutueta gertatzen diren tiroketarik izan ohi, jainkoari eskerrak! Eta ez dakigula gerta! Puerto Ricon, droga trafikoari lotutako krimena da gehiena. Hortik bai, hortik asko dugu. Izan ere, Puerto Rico AEBetako aduana sistemaren barruan dagoenez, pasabideko merkatua duzu, zubi bat. Droga Hego Amerikatik dator, AEBetara bidean. Puerto Ricon sartzen baldin bada, sartua da AEBetan. Jakina, Puerto Ricon bertan ere hainbat droga geratzen da, eta horrek ere txarkeria franko eragiten du. Filmetan bezala, esango nuke: alegia, droga trafikoa kontrolatzeko borroka pizten da eta hor dabilta, batzuk eta besteak, elkarri tiroka, elkar hiltzen. Puerto Ricon zenbat hilketa izango dira, bada, urtean? Bederatzehun bat? Horietarik %90 droga trafikoari loturik daude. Ni ez naiz horren kezkatzen bizi, ezta lanean ari den oinezkoa ere. Alegia, gu lasai gabilta kalean. Beraiek dira bata bestea hiltzen dabiltzanak, negozioa kontrolatzeko borrokan, lehian.

Irakurri berri dudanez, etxea etxearen gainean egiten ari dira Puerto Ricon. Erritmo honi jarraiki, hirurogeita hamar urtean uharte-hiria izango omen da...

Borroka handia dago horren inguruan. Batetik, ingurumenzaleak ditugu; bestetik, ekonomia, eraikuntza gure ekonomiaren zutarri baita. Eraikuntzak mugimendu handia eragiten du, enpleguan, eta materialetan.

Osasun sistema

"Puerto Ricon osasun sistema unibertsala zen. Legez, gaixorik dagoenak oinarritzko zaintza izateko eskubidea du, izan zentro publikoan edo pribatuan. Behartuta daude gaixoa zaintzera. Haren egoera egonkortu orduko, dagokion erietxera eramango dute, ospitale pribatura San Juanen, edo dagokion erregioiko gaixoetxera. Jakina, sistema saiatuko da oinarritzko zaintza hori eskaini eta kito egiten, horrela merkeago zaio-eta. Lan egiten duen jendeak, bestalde —erdi mailako gizartea—, kontratatuta du mediku pribatua, eta hori ordaindu egin behar da, 300, 400 dolar hilean. Osasuna negozio handia da".

kazeta.info

berriak | iritzia | blogosfera

HASTAPENA | Euskal Herria | Mundua | Kultura | Kirolak

informazio haria

Informazio haria

Ipar Euskal Herrian
sorturiko euskal
egunkari digitala

www.kazeta.info
www.kazeta.info
www.kazeta.info
www.kazeta.info
www.kazeta.info
www.kazeta.info

IPARLA KOMUNIKAZIOA elkarteak
Donibane Garazi
harremanak@kazeta.info

Ekonomia mundu mailako krisiak jo duenean, ezinbestean dator ikamika: “Eta zer egin behar dugu, eraikuntza gerarazi? Zein erataraz garatuko gara? Nola iritsiko gara ozeanoetara?”. Egia da etxe barreiatze handia izan dena. Orain, berriz, beste kontzeptu bat sartu zaigu, *walk up*, “oinez igo” izeneko: lau solairuko etxeak, igogailurik gabeak, gazteentzako eginak, lanean hasi berri direnentzat...

Puerto Rico uharte-hiri martxa honetan...

Puerto Ricok errektangulu itxura dauka. Itsasertza du batetik, eta mendia barnealdean. San Juan ingurua beteta dago. Milioi bat biztanle baino gehiago dira metropolian, eta ez dago besterik eraikitze leku askorik. Hala ere, goiz batean jaiki eta aurreko muinorik ez dago! Etxe saila jasoa dute haren lekuan. Horrela da, egun batetik bestera! Lizentziak eta beste behar dira horretarako, baina eztabaida hor da beti: batzuen ustez, makalegi ari dira eraikitzen, prozesu burokratiko handia igaro behar delako; beste batzuek, inguruaren alde direnek, diote lizentzia eta kontrol guztiak gorabehera, burokrazia astuna gorabehera, azkenean, eraikitze proiektu guztiak onartzen dituztela, baita nola onartu dituzten jakiterik ez dauden proiektuak ere! Etengabeko eztabaida da.

Beste eztabaidagai bat, eta ez txikiena: Puerto Rico Estatu Libre Elkartua da, AEBei lotua...

1952an sortu zen Estatu Libre Elkartua, 1898an estatubatuarrek uhartean sartu ziren eta Puerto Ricoz jabetu ziren. 1951 arte gobernu kolonialak agindu zuen: estatubatuarra zen gobernadore, edo estatubatuarrek ezarria. Urte hartan onartu zen Estatu Libre Elkartua. Ez daukat garbi hitz egiterik, nire lanak galarazten didalako.

AZKEN HITZA

Hogei peso

Eta zenbat dira epaile euskaldunak gurean? Eta bere burua hemengotzat daukaten epaile ezeuskaldunek euskaraz ikasteko borondaterik ez badute, euskaldun ustez gaizkilea euskaraz epaituko digun epailea zertan ez inportatu Puerto Ricotik? Errazago izango da haren titulazioa balioztatzea, ezen hemen hauetan ari den epaile zorrotza euskaraz ikasten jartzea baino. Horretan, bete-betean dator Puerto Ricokoen arrazoia: “Hori hogei peso gehiago dira!”.

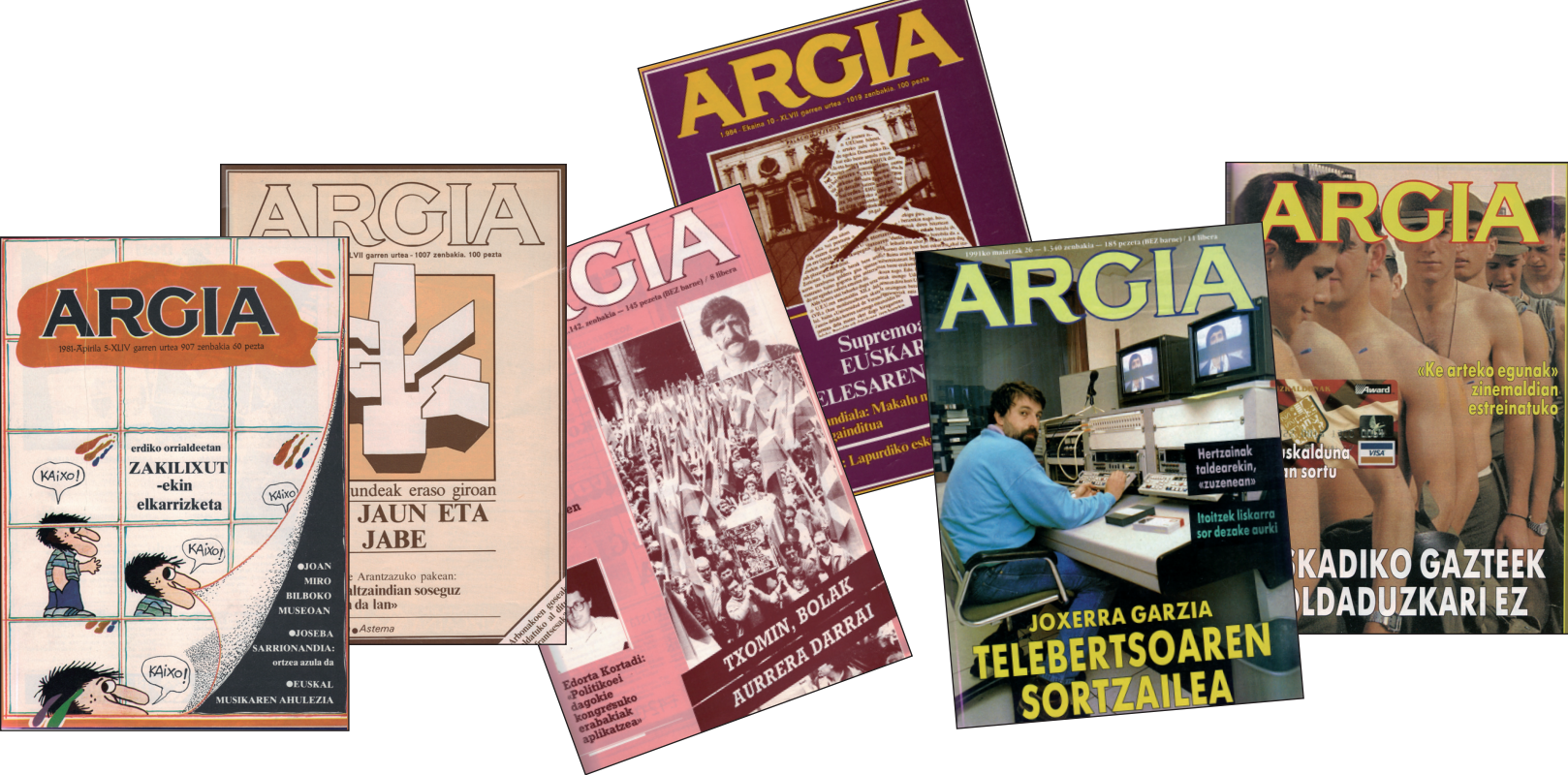
Etika judizialeko eta profesionaleko kanonek galarazten dizute.

Bai, hori da. Dena dela, formula hori dago indarrean. Esango nuke puertorricor gehienak ez daudela ados formula horrekin, baina ez dira ados jartzen bestelako bide bat bilatzeko garaian. Mugimendu handi bat bada, Puerto Rico AEBetako estatu izan dadin lanean ari dena. Uste dut 1960tik hona hazi egin dela mugimendu hori, %46 bat-edo iritzi horren aldekoak direla esango nuke. Estatu Libre Elkartuaren aldekoak, berriz, jaitsi egin dira, nahiz eta %48 bat izan litezkeen. Eta, hirugarrenik, independentistak ditugu, %4-5 inguru direnak.

Tendentziak garbi ageri dira.

Kontuz nola interpreta-tzen diren datu horiek, askotan batetik besterako aldaketak gertatzen baitira. Estatu Libre Elkartua izateak aurrekontuetan autonomia izatea esan nahi du, gobernamentu lokala Puerto Ricon bertan izatea. Besterik da nazioarteko harremanei dago-kienean, hori AEBek erabakitzen dute. Horixe

gertatzen da gerra kasuan: Washingtonek erabakitzen du. Gu, azken finean, AEBetako hiritarrak gara. Armada AEBetako da, guk ez dugu hitzik. Gerra denean, armada aktibatzen dute eta kito, han doaz puertorricorak ere. Esaterako, hainbat hil dira Irakoko gerran. Kultur independentzia dugu, olinpiar batzorde berezia... “Bi munduetako onurak”, diote, Estatu Libre Elkartuaren aldekoek. Azkenaldian, hala ere, hori ere aldatzen ari da: joera horren aldekoak soberania handiago eskatzekotan dira. Gobernu paraleloa dugu Puerto Ricon, lege federalak ditugu. Washingtoneko kongresuan ere, ordezkari bat dugu, boza bai baina botorik ez duena. ■

Garaian garaiko

ARGIAk bere marka berri du, eta beronekin batera, aldizkariaren azala.
Erroak mantenduz, irudi modernoagora egokitu nahi izan dugu.

GARBINE UBEDA GOIKOETXEA

ORAIN ARTE egindako ibilbide luzeak era-kusten duenez, garaian garaiko lekukoa iza-ten saiatu gara beti. Bai artez eta bai mol-dez. Ahalegin horren emaitza duzu, irakurle, zenbaki honekin batera estreinatu dugun azala, eta beronekin batera, gure iza-tearen ispilutzat jo nahi dugun ikurra. Este-tika, gustuak eta beharrak ere aldatu egiten direlako, taxu modernoagoa duen jantzia

eman nahi izan diogu gure izenari; gure erroak atzean utziko ez dituen itxura berri-tua, aurrekoen arrastoa desegingo ez duen irudi gaurkotua.

Proiektu eta berrikuntza sorta baten atari-koa duzu marka berri hau, aldizkaria bera eta ARGIA-ren izenean plazaratzen diren beste argitalpenak egokitzea, bateratzea hel-duko diren aldaketen lehen urratsa. ■

2008ko urtarraren 12a

ARGIA
15

Ikasle ohiak mihia astintzen

Atera ezazu mihia! Horra Iruñeko Jaso ikastolak aurtengo Nafarroa Oinezeko egiten digun gonbita. Leloari leial, Jasoko lau ikasle ohi jarri ditugu mihia astintzen. Bakoitzak bere alorrean sona lortu duten ikasle ohiak dira eta euren iritzia eskatu diegu Nafarroan euskarak eta ikastolek duten egoeraren inguruan.

UXUA LARRETXE

Tiko, futbol jokalaria

«Ezinbestekoa da euskararen aldeko apustu sendoa»

Roberto Martínez, *Tiko*. 32 urteko iruindar hau 1996. urtean Osasunarekin hasi zen jokatzeko. 1999an, Athleticera egin zuen jauzi eta egun Eibarren ari da.

Futbol zaletasuna Jaso ikastolan zenbiltzan garaitik datorkizu?

Bai. Jasoko jolastokian beti futbolekin ari izan ginen deskantsurako tarte bat aurkitzen genuen bakoitzean. Gainera, ikasle eta irakasleen arteko partidak ere jokatu genituen. Pike polita egoten zen gure artean.

Osasuna, Athletic eta Eibar ezagutzen dituzu. Desberdintasunik ba al dago aldageletan?

Nahiz eta hiru taldeetan Euskal Herriko jokalaria dauden, egia da Osasunak ez dagoela euskaldun giro handirik Eibarrekin eta Athleticekin alderatuz gero, baina nafar giroa dago.

Ezkerreko irudian, erdiko mutil kozkorra da Tiko.

Futbolari ezaguna eta euskaltzalea zara. Eredutzat hartuko zaitu hainbatek...

Nafarroan oso jende desberdina biltzen gara. Hori horrela izanik, euskararen aldekoek begi onez ikusiko naute, baina ez aurkakoei. Azken horientzat ni euskalduna naiz eta ez nafarra. Baina ni nafarra eta euskalduna naiz aldi berean, ez baitaude bi gauzak inondik inora kontrajarriak.

Ahal den neurrian euskarari laguntzen ahalegintzen naiz. Asko maite dut bai euskara eta baita euskal kultura ere. Nire ametsa, beraz, euskara normalizatua egongo den Euskal Herri euskaldun bat da. Beharbada oso utopikoa izango da, baina polita da.

Euskararen normalizazioa posible ikusten duzu Nafarroan?

Hemen zailtasun handiak daude euskaraz ikasteko. Euskal munduaren aurka dagoen jendea ohartu beharko litzateke, baina, euskarak ez duela ezeren

errurik. Arazoa politikoki ematen zaion erabileran dago. Nafarroan euskararen normalizazioa lortzeko ezinbestekoa da euskararen aldeko apustu sendoa egingo duen gobernu izatea. Nolanahi ere, egun oso zaila ikusten dut hori. Bestalde, guk ere normalizazio horretara iristen lagun dezakegu, gure artean euskaraz gehiago hitz egin.

Itziar Benedé, EITBko kazetaria

«Freskotasuna lortzeko euskarak tuneatzeko beharra du»

EITBko *Navarra Directo* saioan dihardu Itziar Benedék. 27 urteko kazetariaren aburuz, euskal munduak berrikuntzaren alde egin behar du.

Komunikazioaren aldetik, nola baloratzen duzu Nafarroa Oinezek gizartean duen eragina? Kasuan kasuko ikastolaren proiektua, errealitatea eta beharrak gizarteratzen al dira behar bezainbeste?

Uste dut ez direla helburu horiek guztiz betetzen. Egia esan, kasuan kasuko ikastolaren euskararen egoera orokorra eza-guna da, ez baita gauza bera Nafarroa Oinez bat Beran, Erriberan edo Iruñean antolatzea. Baina festa hauetara joaten gara eta sarri ez dakigu benetan zein den ikastetxearen xedea, zein behar dituen, zein den bere egungo errealitatea, eta abar. Horretan hankamotz gabiltza. Alabaina, aurtengo Nafarroa Oinez dela-eta urte osoan zehar egin den kanpaina oso bestelakoa izan dela iruditzen zait. Egin diren ekitaldiak (brake dance eta hip-hop jaialdia, bideoklipa bera...) oso urbanoak izan dira eta horrek oso ongi islatzen du bai Iruñeko errealitatea, bai Jasorena ere.

Euskararen aldeko jaialdiek hedabideetan behar adina oihartzun dutela pentsatzen duzu?

Ospatzen diren egun horietan bertan hedabideen arreta bereganatzen dute, baina ez, ordea, gero. Oso jarraipen txikia egiten zaio eta gizarteak, oro har, ez du jakiten zein izan den eman duen laguntza ekonomiko horren fruitua. Beharbada, xedeak bai egiten direla publiko, baina ez emaitzak.

Jai hauetako egitarauetan ohikoak diren ekitaldiez gain zein beste gehituko zenuke? Eta zein kenduko edo murriztuko?

Aurtengo Nafarroa Oinez en ildoa ikusita, tradizioa eta modernotasuna uztartuko nituzke beste kulturetako ezaugarriak txertatuz; esaterako, taloen postu baten ondoan, kebabaren beste bat jarriaz. Azken finean, egungo Euskal Herria oso anitza da eta honelako festek errealitate horren erakusleho izan behar dute. Gainera, honek jende berria erakar lezake.

Zerbait kentzekotan, folklorismo kutsu handia kenduko nioke festari, ustez euskaldunak identifikatzen gaituen hori. Izan ere, gaur egungo euskaldunak hori eta askoz gehiago gara. Ezin da duela hamar urteko Nafarroa Oinez bat aurten egin, garaiak aldatzen direlako.

Nola ikusten duzu euskararen egoera Nafarroan?

Kalean gero eta gehiago entzuten da euskara eta gero eta guraso gehiagok egiten dute euren seme-alabak ikastoletara eramateko hautua. Gobernuari begiratzeari utzi eta Nafarroako euskaldunok gure bidea egin behar dugu. Honen ildotik, aipatu nahiko nuke euskara naturaltasunez erabili behar dela, Euskaltzainditi igortzen diren arau guztiak bete ez arren. Azken finean, euskara jakitea zer da, euskarazko gramatika arauak eza-gutzea eta aplikatzea bakarrik? Euskara zuzen eta egoki erabili behar dela oso barneratua dugu, baina nire ustez bakoitzak bere modura erabili behar du, horrela bakarrik sentituko duelako bere eta suertatuko zaiolako erabilgarri, eta ez zerbait arrotza, edo eskolan hitz egin beharreko hizkuntza. Egun, kazetaritzan euskara jaso eta zuzena erabiltzen da, baina entzuleak, ikusleak, edo irakurleak gertu senti-

tu behar du euskaraz kontatzen zaion albiste hori eta horretarako, euren ohiko hizkuntzara gerturatu behar da kazetaria, baina kontuz, arrunkean erori gabe! Beste hizkuntzek duten freskotasuna lortzeko euskarak *tuneatzeko* beharra du.

“Folklorismo kutsu handia kenduko nioke festari, ustez euskaldunak identifikatzen gaituen hori”

Gorka Gaztanbide, jazz musikaria

«Jendeari besoak zabaldu behar dizkiogu»

Gorka Gaztanbide, 31 urte. Desoreka eta Amama Luisa Brass Band taldeekin egin zen ezagun. Egun, Broken Brothers Brass Band taldean dihardu eta jazzeko goi zikloko ikasketak egiten ari da.

Nafarroa Oinezarako ekarpenik egin al duzu? Jazzari eskainitako gune bat jartzea proposatu nuen eta ideia onartu zidaten. Beraz, egun osoan jazza entzuteko aukera izango da, baita flamenkoa ere, musika estilo hori jotzen duen talde batek parte hartuko baitu. Alde batetik, hainbat jazz musika talderekin parte hartuko dut, eta bestetik, antolaketa lanetan ariko naiz.

Jazza eta ikastolen aldeko jaiak uztartzea ez al da nahiko bitxia? Harridura sortuko duen ekimena izango da, dudarik gabe!

Bai, jende asko harrituko du, baina Nafarroa Oinezek eta, oro har, euskararen alde egiten diren beste jaiak ere horrelako ekarpenen beharra daukate. Azken finean, jai hauek gaurkotu egin behar dira eta Euskal Herrian egun jazzak bere tokia duenez, zergatik ez du eduki behar Nafarroa Oinezaren ere? Hautsi egin nahi nituen euskaldunon betiko topikoak. Euskaldun guztiok ez dugu trikitixa, txalaparta, alboka edo dultzaina jotzen, esaterako. Ni horren isla naiz: euskalduna naiz eta jazza maite dut.

Nafarroa Oinezaren bideoklipak zuk diozun ildo bera islatzen du: tradizioaren eta modernitatearen nahasketa. Aurtengo jaiak orain artekoekin haustera al dator?

Nik ez nuke haustura hitza erabiliko, zabal-tze baizik. Euskal munduak jende gehiago erakartzeko beharra du. Hori are eta garrantzitsuagoa da Iruñean; jende askok ez duela euskara begi onekin ikusten eta hortaz,

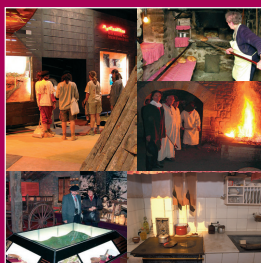
Lehenengo ilaran, erdikoa da Gaztanbide.

erakutsi behar diegu euskal mundua ez dela zurruna eta itxia, irekia baizik, eta edonor bere baitan hartzeko prest dagoela. Azken finean, iruindarrek mihia ateratzeko beharra daukagu, baina jendeari besoak zabalduz. Nafarroa Oinezek denon festa izan behar du, ez euskaldun batzuen, edo ideologia jakin bat dutenena soilik eta horretarako, hainbat aldaketa egitea ezinbestekoa iruditzen zait.

Yolanda Barcina, Uxue Barkos eta Miguel Sanz pertsonaia garrantzitsuak dira Nafarroako politikan eta euskarak foru erkidegoan bizi duen egoeran. Musika estilo batekin definitu itzazu.

Yolanda Barcinari Supermanen abestia doakio ondo; Uxue Barkosi jazz balada bat eta Miguel Sanzi Nafarroako jota.

MURGIL ZAITEZTE BURDIN HARANEAN!

Bertan ikusgai:

- Euskal Burdinaren museoa
- Mirandaolako burdinola
- Artzantzaren ekomuseoa
- Ogiaren txokoa
- 50. urteetara bidaia, langileen ibilbidea
- Burdinolen taupadak ibilbidea

Urola garaia eskualdeko turismo bulegoa

Mirandaola Parkea (Legazpi)
Tel.: 943 73 04 28
www.lenbur.com
e.posta: mirandaola@lenbur.com

Amaia Prat, arkitektoa

«Erdaldunak euskal mundura gerturatzeko aukera ona da»

Amaia Prat, 24 urteko iruindarra. Arkitektoa da eta ondarea berritzen egiten du lan. Jason 17 urte bitartera egon zen eta hortaz, gertutik ezagutu zuen 1999. urtean ikastetxeak Mendebalde auzora igarotzean izan zuen aldaketa. "Nire promoziokoek aldaketa hori ilusioz bizi izan genuen", diosku.

Eskuinetik hasita bigarrena da Amaia Prat.

Nola gogoratzen duzu Jason bizitako garai hura?

Asko oroitzen naiz, esaterako, jolastokian lagunekin ematen nuen denboraz eta irakasleekin genuen harreman estuaz. Oso ikastola txikia zenez, denek ezagutzen genuen elkar. Azken finean, familia txiki bat osatzen genuen.

Zein balore edo ezaugarri nabarmenduko zenuke bertatik?

Jason nenbilenean irakasleak oso gazteak ziren, 25-30 urte ingurukoak, eta hori

antzerian egiten da lan egiteko moduan. Gogo handia jartzen zuten ikastolak aurrera egin zezan eta proiektua sendo zedin. Denen artetik bereziki Andoni Sagastibel-tza leitzarra nabarmenduko nuke gauzak egiteko duen gogo handiagatik. Bera da Nafarroa Oinezeko prestaketaren koordinatzailea.

Uste duzu garrantzitsua dela ikastolen aldeko jaiak egitea?

Bai, noski. Urtero-urtero horrelako ekimen bat eginez euskararen eta ikastolen munduan murgilduta dagoen jendea motibatzen da eta euren lanarekin jarraitzen laguntzen die. Halaber, honelako jaiak esker mundu honetan sartuta ez dagoen jendea ohartzen da gu hor gaudela, jende asko garela eta oso gauza politak antola ditzakegula. Gainera, festa irekia da eta hau oso garrantzitsua iruditzen zait. Izan ere, jende asko dago inolako harremanik ez duena euskal munduarekin eta, jai hauen bidez, euskal mundura gerturatzeko aukera dute. Edonola ere, oso desberdina da EAEko euskararen aldeko jaien errealitatea eta Nafarroa Oinezena. EAEren kasuan, oro har, inorentzat ez da euskal mundua arrotza, baina hemen bai. Beraz, aukera ona da Iruñeko jende erdalduna euskal mundura gerturatzeko eta berau ezagutzeko.

Irabazi ekonomikoez gain zein beste onura ekarriko dizkio Nafarroa Oinezek Jaso ikastolari?

Lehenik eta behin, azpimarratu nahiko nuke hemengo egoera zein den aintzat hartuz laguntza ekonomikoa oso garrantzitsua dela. Nafarroako ikastolek ez dute jasotzen EAEkoek jasotzen duten adina diru eta ezin dugu ahaztu ikastola bat aurrera ateratzeko dirua behar dela. Bestalde, Nafarroa Oinezek Jaso ikastola Iruñean ezagutarazten lagun dezake. ■

LUAarkitektoak

hirigintza
hirigintza aholkularitza
udal planak
urbanizazioak
peritazioak
balorazioak
etxebizitza proiektuak
birgaitzeak
barne diseinua...

Rio Arga Kalea 28, 31014 Iruña lua@luark.com

Kosmojet

Izarretako estrategien guda

Luditoys enpresak Kosmojet: Izarretako misioa izeneko mahai jolasa aurkeztu du. Lurra birkonkistatzeko, ezinbestekoa izango da norberaren esku dauden armak tentuz erabiltzea.

JON TORNER

LUDITOYS ENPRESA SORTU BERRIAK

hartu du Argia Jolasak-en lekukoa. *Kosmojet* estrategia-jokoarekin eman du lehenengo urratsa, eta etorkizunera begira egin du. 5777. urtea da. Denbora asko pasa da gizakiek Lurra utzi eta Eguzki sistematik kanpo lau inperio sortu zituztenetik, eta bada garaia etxera itzultzeko. Planeta birkonkistatzea dute xede, baina zibilizazio bakoitzak bere nahia inposatu nahi du eta elkarren aurka borrokan hasiko dira. Gutako jokalaria bakoitza inperio bateko komandante-buru bihurtuko da. Misio argia izango du: gainerako zibilizazioei aurre hartu eta Eguzki sistema osoaren jabe egitea.

Horretarako indarra, abildadea, inteligentzia eta batez ere estrategia-sena zuzen erabili beharko ditu. Indarra, bere espazio-ontzia gudan sartzean arerioa garaitzeko; abildadea, kolonia panelekin biltegiak, komunikazio dorreak, kolonia etxeak eta zentral energetikoak eraikitzeko; inteligentzia, galderei zuzen erantzuteko; eta estrategia, borrokan hasi, lehengaez hornitu, kanpamentuak eraiki eta galderak erantzuz

✓ **Mahai jolasa:** Kosmojet: Izarretako misioa

✓ **Adina:** 8 urtetik gora.

✓ **Edukia:**

Jolas taula

Kartoizko lau espazio-ontzi

80 planeta txartel

9 eraikuntza panel

14 kalte fitxa

24 kolonia fitxa

Dado bat eta dado berezi bat

Arau orria

✓ **Prezioa:** 33 euro. ARGIAKO harpidedunentzat %15eko deskontua.

✓ **Eskaerak:** 943 368661
info@luditoys.com

teko une eta leku onenak topatzeko. Lehiakide bakoitzak bere espazio-ontzia tableroan zehar laukiz lauki gidatuko du, beharrezko planeta kopurua konkistatu eta abiapuntura salbu itzultzeko. Dadoa bota duenak erabakiko du arerioaren aurka oldartuko den ala ez, planeta hau ala beste konkistatzen saiatuko den, itzalean egon eta une egokia iritsi arte ihesean ibiliko den ala, aitzitik, jokoa hasi bezain laster etsairik ipurterreenaren papera hartuko duen.

Garaile izateko hainbat froga pasa beharko dira. Arrakasta zortearen menpe izango da batzuetan, baina litekeena da astronomiari eta geologiari buruzko galderak erantzun behar izatea. Horretarako, planeta bakoitzaren ezaugarriak laburbiltzen dituzten txarteltxoak eta arau-orrietan aurki daitezkeen azalpenen laguntza izango dute lehiakideek. Bide batez, Eguzki sistemaz gauza gehiago deskubrituko dituzte, gainera. Horixe da, hain justu, Luditoys enpresaren helburuetako bat: dibertituz erakustea ■

www.argia.com/bideoak

helbidean, jolasaren nondik norakoak ezagutzeko bideoa.

eliza katolikoak ez ditu apostasia kasuak
bataio liburuetan idatzi beharko

Mitoak (erotikoak eta bestelakoak)

Juanjo, zure azken ttakundan proposatzen duzun trama erotiko-politiko erraz sar zitekeen *Vaya Semanitako* esketx batean. Behinola *Vaya Semanitako* umorea genuen esperantza bakarra, gogoratzen? Azkenik egiten genuen barre komunikatu bat irakurtzen ari ziren etakideen aurrean, azkenik ikusten genuen ertzain bat eta kale borrokako kirolari bat *sitcom* bateko protagonista. Tabua erortzen ari zen, gauzak aldatzen ari ziren, ematen zuen satiraren bitartez gatazka delakoak bereak egingo zuela. Aurreikuspen baikor horietatik urte batzuk pasa dira, eta ez dut nik aurrerapen handirik sentitu. *Vaya Semanitako*ek ere asko apaldu dute beren esketxetako kutsu politikoa eta López gora eta behera ari bagara ere aspaldi ez dugu *Los Santxexen* berri.

Zer egingo diogu ba. Mitoak eratzeko eta mantentzeko ikus-entzunezko industria indartsu bat behar delako izango da akaso. Hau ez dela Hollywood, finean. Hollywood-ek bost kapitulutan konponduko luke euskal gatazka, nahiko balu.

* * *

Esanguratsua da oso ametsen fabrikak egindako aukeraketa, Urrek aipatzen duen Amerikako Estatu Batuen mito fundatzailea eraikitzea egokitu zitzaionean. Eskolan, zuzenean pasatzen ginen Frantziako Iraultzara, baina bazegoen iraultza bat orri bat lehenago, Amerikar Iraultza, hain zuzen. Ekialdeko kostaldeko hamahiru koloniak britainiar korotik askatu zirenekoak. AEBek independentzia lortu zuten, demokrazia, berdintasuna eta liberalismoaren eskutik lortu ere, gerora etorriko ziren iraultzetarako eredu bihurtuz.

Bada, Historiako pasarte arrunt garrantzitsu hau ez da apenas existitzen Hollywood-eko zinean. Hor dugu Mel Gibson-ek protagonizaturiko *The Patriot* tamalgarria, baina

INIGO AZKONA

Katixa Agirre

Apalategi

Olasagarrre

askoz gehiagorik ezin aurkitu. Hollywood-ek ehun urte egin ditu aurrera mitoa eraikitzerako orduan eta beste gerra baten ondorengo garaietara jo du sistematikoki. Gerra Zibilaz ari naiz, iparra eta hegoa aurrez aurre jarri zituen. Eta hori eginda, zineak berezkoa duen genero bakarra asmatu zuen: *westerna*. Mendebaldearen konkista, soldadu konfederatu galduak, indioen garbiketa, lurraren domestikatzeko indibiduala... horretan bazegoen mito amerikarrerako materiala, eta ez noski, demokrazia, berdintasuna, giza-eskubideak eta XVIII. mendeko ideia ilustratu horietan guztietan.

* * *

Orain, animalia guztiak (dinosaurioak barne) Noeren arkatik datozela sinetsi eta irakatsi nahi duen pertsonai bat agertu da AEBetako politikan. Sarah da, Sarah Palin. Kezkatuta nago oso emakume honekin. Bere potentzial izugarriaz ez naiz ohartu harik eta blogosferan barrena osteratxo bat egin dudana arte. Gauza batzuk blogetan bakarrik aitortzen dira, badakizue, eta nire osteratxo horretan beren buruak heterosexua eta ezkertiaratzat dituzten gizon asko Sarah Palin-en sex-appealak jota aurkitu ditut. Eta egia esanda, badu bere zera, *dominatrix* itxura horrekin. Edozein momentutan mototsa askatu, betaurrekoak alde batera bota eta strip-tease saio bati ekingo diola ematen du. Hitchcock-ek ere horrelako emakumeak zituen gustuko: hotzak, santujaleak, eskuraezinak. Baina behin taxiaren barruan, eskua zure hankartera eramango zutenak zalantza izpirik gabe.

Emakumeen botoak erakartzeko proposatu omen dute Palin presidenteorde, baina nago gizon ugari ari direla Sarah Palin taxi barruan imajinatzen. Auskalo zer ondorio ekarriko duen fantasia horrek botoa ematerako orduan. ■

Beren buruak heterosexual eta ezkertiaratzat dituzten gizon asko Sarah Palin-en sex-appealak jota aurkitu ditut. Egia esanda, badu bere zera, *dominatrix* itxura horrekin

Joxerra Aizpurua
INDUSTRIA INGENIARIA

Xabier Portugal eta Rotu Astrain

Elhuyarren ari ginen 1984. urtean, bideogintzari ateak zabaldu genizkion, zientzia dibulgazioaren formatu berri gisa. Ikasleentzat nahi genituen filmak eta hautatutako lehen gaia “Robot industrialak” izan zen. Bagenekien Ikastolen Elkartek audiobisualen atal indartsua zuela eta beraingana jo genuen ideiaren zirriborroarekin. Proiektua gustatu eta kofiantzatzea erabaki genuen guk informazioa eta beraiek zinema-teknika jarritz.

Hantxe ezagutu nituen Xabier eta Rotu eta beraiekin aritu nintzen ia urtebetez hau eta bestea grabatzen.

Xabierrek gutxi zekien robotaz, baina lanaren amaieran guk bezain-beste bai; gidoia idaztea eta eszenak zehaztea bere lana izan zen, lanen koordinazioarekin batera. Rotu ixila zen, baina eszena eta irudien kalitatea bere kamerekin lortu zituen.

90eko hamarkadan utzi gintuen Rotuk, ixilik utzi ere. Aurten Xabierrek utzi gaitu eta “memoria historikoa” aldarrikatzen utzi gaitu, bere azkenetakoa lana Pasaian 1936ko gudan desagertutakoen memoria berpiztea izan baita.

Rotu irudiarekin eta Xabier kritika, zinema eta alkate-izanarekin lotzen badira ere, nik euskarazko zientzia dibulgazioaren alorrekin ere lotu nahi ditut, egunen batean inork Googlen euskara, zientzia, robotak,

ALBERTO ELOSEGI

dibulgazioa edo antzeko hitzak sartzen baditu bilaketaren emaitzan Rotu eta Xabier azal daitezten.

Zientzian eta teknologian egunero argitaratzen dira lorpenak eta lorpen horiekin batera ikerlarien izen-abizenak. Aurrekoak ez du balio, azkenak bakarrik balio du eta lorpenaren historia azkeneko unera mugatzen da; atzo ez da historia, gaur ere ez, oraintxe baino ez da historia eta ez gara konturatzen hau gaur lortu bada, atzo hura egin zelako eta herenegun hark ideia bat izan zuelako izan dela. Gainera, zientzialariak espezialista izan behar du eta zientziaz jakin behar du eta gainerako arloez kezkatzea gaizki ikusita dago.

Rotu eta Xabier eta batez ere azken hau, alor askotan aritu ziren, beraz gaurko estandarretatik at izango lirake; hala ere Xabierrek, arestian esan bezala, aurrekoak gaurkora ekarri nahi izan ditu bera desagertu aurretik eta bide batez gu, gure egoera eta gure etorkizuna atzokoaren jarraipena eta ondorioa dela gogorarazi digu.

Lerro hauen bidez Xabier eta Rotu gogora ekarri nahi ditut, zientzia dibulgazioaren ize-nean hain zuzen ere, jakin baitakigu etorkizunean ere, historia zubi amaitezina dela pentsatzen duten euskaldunak izango direla. Haientzat! ■

« Zientzialariak espezialista izan

behar du eta zientziaz jakin

behar du eta gainerako arloez

kezkatzeta gaizki ikusita dago »

TXANDAN

Juan Ramon Makuso

Diruaren hotsak

Diruaren hotsak, distirarekin entzun ditugu,

batez ere desiratutako hotsa izan denean. Baina beti ahazten zaigu desirak ez duela zerikusirik errealitatearekin. Errealitateak diruarekin nahasita ametsen munduan murgiltzea dakar. Eta hori gaur goizean azkeneko aldiz gertatu zait. Esnatutakoan gogoratu dut gaueko ametsa. Ez da izan amets gaiztoa, ez horixe! Bankariak nire karrikako kantoian bilduta ikusi ditut, bata bestea baino aurpegi goibelagoarekin. Lantuen iristen ziren, lantuek ez zuten metalaren hotsa;

barne lantuenak ziren. Mozkinak nonbait eten egin dira. Eta gehien gustatu zaidana ene belarrietara zergatiaren zioa izanda: herritarrek iritzi diote etxeen maileguak ez ordaintzea. Eta banketxeek ez dakite zer egin bat-batean bere bulegoetan etxe bildumak gainezka egin duenean. Sukurtsalek armairu trastelekuak dirudite: etxe-atxikiak, dorre luzeak, ganbarak... Eta atarian zuzendariak etxe bat oparitu dit. Egnatu naiz. Etxeko posta jaso dut. Egunkariak hau dio: Europako banku nagusiak dirua utzi die estatuei. Denon diruen hotsak estali du beste behin lantua. ■

Txoli Mateos

EHUKO SOZIOLOGIA IRAKASLEA

Esklabo zoriontsuak

Zer da lana? Literatura filosofikoan, soziologikoan, eta teologikoan ere, mendeak dira gizakiaren jardun hori ulertzeko eta kokatzeko ahaleginak egiten direla.

Hala, lana har daiteke Jainkoak agindutako zigor gisa, katolizismo tradizionalak adierazi duen moduan. Arima salbu zegoelako frogamodura, kalbinismoak esaten zuen moduan. Gizarte kapitalistan kapitalista ez garenon patu legez, Marxek zioen bezala. Edota, emakumeon autonomiarako ezinbesteko baldintzatzat, feminismoak aldarrikatu duen bezalaxe. Izan ere, zinez luzea da lana ulertzeko gizarte-ikuskeren zerrenda.

Baina ikuskera guztien gainetik, nire ustez, lana zigor gisa ulertzea nagusitu da gure artean. Lan egitera behartuta jaio gara gizaki gehienok, nahi eta nahi ez. Eta jardun horri erants dakioken esangura politiko, erlijiozko edota militante ororen gainetik, lana *—beharra* esaten dugu bizkaieraz— egin beharreko zerbait da; ez da norberak plazerez egindakoa. Edo ez?

Esan gabe doa, lanak eta lanak daude. Lanbide batzuk erosoak dira, edo sormenari leku handiagoa uzten diote, edo oso ondo ordainduta daude... Pentsa liteke ez dutela zigor kutsurik. Ulertzekoa da, neurri batean behintzat,

INIGO AZKONA

erretiroaren ideiak arrakasta handirik ez izatea horrelako kasuetan. Beste batzuk, ordea... Badirudi, edo nik neuk behintzat beti ikusi dut horrela, lanbide jakin batzuetako langileek irrikan egon beharko luketela erretiroa noiz helduko, lan nekagarri eta malkartsu bat dutelako. Eta orain dela gutxi jabetzen hasita nago ez dela egia. Berdin da nolako lana egiten den, muga batzuen barruan, noski. Jendeak ez du erretiroa hartu nahi. Ezta pentsatu ere. Lanez gainezka, zeharo estresatuta, beti oporren esperotan egon arren... Zer egin etxean? Nola bete egunak? Zer egin bizitzarekin?

Lanak gure bizimodua egituratzen du. Hala, oporrak lanik eza dira. Eta lana dagoelako dute zentzua. Baina lanera joan beharrik ez badago, itxura denez, aisialdiak, eta, ondorioz ere, gure denbora osoak esangura galtzen du. Oporrak luzatzeko trikimailuak asmatuz ibili ohi gara; baina, sakonean, ezgauza gara geure bizimodua lanik gabe irudikatzeke.

Sinetsita nago: gure gizartea zeharkatzen duen mamua ez da lana. Gehienontzat langabezia ere ez da. Erretiroa da, ordea, izua eragiten duena. Honatx ondorioa: esklabo zoriontsu bihurtu gara, eta zenbat eta hurbilago ikusi erretiroa, are eta zoriontsuago, are eta esklaboago. ■

« Gure gizartea zeharkatzen

duen mamua ez da lana.

Gehienontzat langabezia ere ez

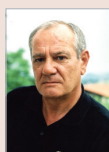
da. Erretiroa da, ordea,

izua eragiten duena

»

HIRUKO TXIKIAN

Joxemari Ostolaza

Ikusita. Ez da lehen aldia gertatzen zaidana, zerbait ikusi, zerbait entzun eta aspalditik ezagututakoarena bezala hartu. Ez zaidala berria eta oraingoa iruditzen, alegia. Eta nola esan aldamenen daukazun gazteari, begi aurrean edota belarriek entzun berri duten hori jada zuk zaharra duzula, aspaldikoa. Isiltzen zara, jakiteak lotsa emango balizu bezala. Goizaldeko ilunpetan, okinen lehen labealdiaz bat txalapartak bailiran jotzen dituzte koadrila oso baten ateak, bateratsu. Oihu arrotzek esnatzen dituzte eta guztiak eskuburdinez estekatu. Zu, irratia jartzen zaitu jakina-

Lehendik

ren gainean. Beti dago ezagunen bat tarteko. Astebururako deitzen da *manifa*. Goizean

kafearekin batera kontrolak muga. Frantsesak eta espainolak batera zubi berean: *Opération filtre*. Lehendik ikusita. Estetika bera. Kotxeak trabeska, kotxelariak kanpoan. Identifikazioak. Atzera buelta. Autobus zenbait berdintsu. Arratsaldean bi milakoa Baionako karriketan. Orain hogeitaz urteko erreplikatzeko da. Atxilotuak libre Espainian ez bezala. Hor, ziegak eta galdeketeak frogatzen diote zernahi epaileari. Komisaldegiak frogatzen dira, eta epaileak zuzendari. Frantzian, oraindik ez. Bidean dira. Denborak esango. ■

ETA & Lurraldetasuna

Lotara toki fisiko batera bezala sartzen gara zenbaitetan, denborazko lotura guztietatik askatuta. Mendea eta segundoa gurutzatzen diren leku eszentriko hori kuluxka da, nondik, lasai asko, Coleridgeren lorea ekar dezakegun bueltan, edo urteetan ahaztutako izen bat, edo gure herriko erakunde sendoenetarik baten inkongruentziaren errebelazioa.

Gauean irratia piztu ohi dut, munduko zaratak kulunka nazan. Batasuna alderdi politikoa Iparraldean legez kanpo ezarriko ote duten ari dira. Batek galdetu du honek guztiak Frantzia ETArek atentatuaren jomugan jarriko ote duen. Inork ez du hala uste. Nik ere ez. Gaiaz aldatzen dute, galdera inozoak hoztuta bezala. Nik ere aldatu eta *Radio Clásica* bilatu dut. Alessandro Scarlattiren *Giuditta* oratorioko aria bat, musika barrokoaren ederrinetarikoa, iragarri dute: *Dormi, o fulmine di guerra* (Gerraren tximista horreke, egizu lo), Holofernes gudarriari eginiko lo kanta, melismaren teknika hipnotikoaz ondua.

Trantzetik hurbileko egoera horretan, ETArek inkongruentzia, lurraldetasunari dagokionean, argi ikusi dut.

ETA sortu zenetik, Espainia¹ baino ez du jomuga izan. Pentsa daiteke diktadura bat zelako, konbatitu beharrekoa. Orduan Frantziako egoera politikoa inbidagarria litzateke Hegoaldekoontzat, eta logikoa zirudien egoera okerragotik has-teak. Baina behin diktadura desagerturik, Frantzia Espainia baino zentripetoagoa denean, zergatik jarraitu du atentatuaren jomugak Espainian soilik? Arrazoi logistikoak aipa daitezke –Santutegiarena, baina gaur egun holakorik ez dago–, arrazoi estrategikoak –Frantzia makurtuko da Espainiak Euskal Herriaz erabakitzen dena egitera, hots, behin Hegoaldea askatuta, Frantziak Iparraldean oparituko digu; sinesten zaila, Frantzia oso berea delako holako kontuetarako–, edo eskumen arazoak –Iparretarrak marjinal, epel eta, argi denez, ezgauzaren eskuetan lan hori utzita–.

JOSU SANTESTEBAN

ETAk gatazka internazionalizatzea asmoa

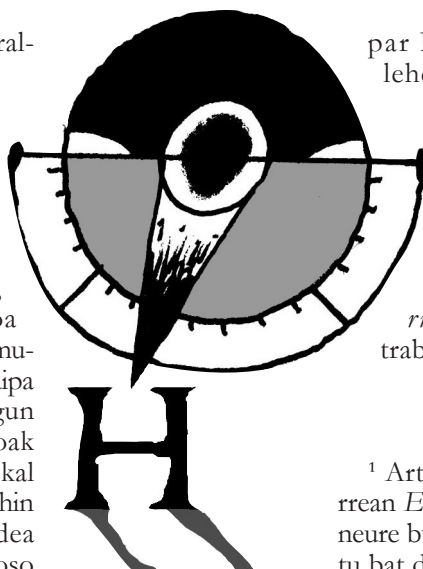
izan badu inoiz, zergatik ez da jabetu,

1982tik, erakunde supranazionalak

estatus politikoa bermatzen duten

neurrian, nazioartean ere

ekintzak egin behar dituela?

irudia:

Antton Olariaga

Beraz, ETA lurraldetasunari uko egiten ari zaio (*spanish product* hutsa bihurtzeraino), Euskal Herriaren askatasuna, ohikoak dituen medioen bidez, borroka armatuaren bidez, Frantziari ere exijitzen ez dion heinean. Bere erantzukizunen utziera honek Euskal Herriaren izenean aritzea *ipso facto* galarazten dio.

Eta zergatik ez du, gutxienez, inoiz estrategiaz aldatu, 80etako hasieran, borroka armatua Frantziara mugatuz, Hegoaldea

Santutegi? Frantziarako hiru probintziatxo horiek ez dira ekonomikoki ez bestela ere bitalak, eta txikiagoak dira, eta euskaldun jende gutxiagok sufrituko luke, horrek ekarri digun epeltze eta ezaxola nabarmena gutxiagoturik. Eta behin Iparralde askatuta, Frantziak bai dauka Espainian eragina (eta ez aldrebes) askatasun egoera zabal zedin.

Bestetik, ETAk gatazka internazionalizatzea asmoa izan badu inoiz, zergatik ez da jabetu 1985etik (Euskal Herriko lurralde osoa Euro-par Batasunean sartu zenetik) edo, lehenagotik, 1982tik (NATOn sartu zenetik), erakunde supranazional horiek, dagoen estatus politikoa bermatzen duten neurrian, ekintzak nazioartean ere egin behar dituela?

Erdi lo horretatik itzuli naiz eta abeslaria oraindik zebilen *guerra* hitzaren lehen silaban gozoki trabatuta.

* * *

¹ Artikulu honetan *espainiar estatua* beharrean *Espainia* esateko baimena ematen diot neure buruari, espazioa aurrezte aldera, estatu bat den informazioa irakurlearen ezagutzari utzita. Modu berean, frantziar estatua, italiar estatua, sierraleonar estatua eta abar estatua, agertuko balira, Frantzia, Italia, Sierra Leona eta abar izendatuko dira. ■

Aireportuan entzunak

I

Barajaseko aireportuan
irail erdian, ederto,
gure hegazkina atzeratu zen
lau ordutik batez besteko.
Inguruari erreparatuz
atzerapena tarteko,
denbora izan nuen denboran
atzera begiratzeko.

IÑIGO AZKONA

IV

EAE jauna eraman dute
aire-komisaldegira
EHAK andrea ere
aduanan ageri da.
Basque Airlineseko hegazkina ez da
joango oso urrutira
bidaide denak hegazkinean
sartzen ez baldin badira.

II

– Immigrantea naiz, Gobernuak
bidali nahi nau etxera.
– Ados, hartzazu diru hau baina
segi baino lehen aurrera,
pasaportea bota ezazu
zakarrontzi barrenera
hona ekarri zintuzten amets
eta nahiekin batera.

V

Olinpiadak amaitu dira,
dominen festa akabo,
Espainiako jokalaria
ez datoz horren oparo.
Gehienak triste itzuli dira
ezin kopetilunago,
dirudienek, Beijing aldean
malaletxe asko dago.

III

– Hegaizkin hori ziurra da? – Bai,
“hegazkin” denen gisara.
– Zein ordutan du lurperatzea?
– “Lurreratzeaz” da jada.
– Konpainia du Eztandair, noski...
– “Spanair” izango da ba!
– Bai... Histeria barka ezazu...
– Hobe “historia” bada.

VI

Errugabeoz erruki dira,
iragana iragan zen,
erruz prestatu digute dena
laster airera gaitezen.
Erru... siara joango gara?
Erru... maniara goazen!
A, ez, etxera goaz behingoan,
Erru... tinara hain zuzen.

Aresti jaio zela 75 urte Bizi al zara Gabriel?

Haurrak lehenengo negarra egin du. Bilbo, urriak 14, 1933. Gabriel jarriko diote izena gurasoek eta, oraindik ez dakiten arren, poeta izango da. Gainera jaustekoa zaien Francoren diktadurapeko euskal poeta handiena beharbada. 75 urte joan dira lehen malko haietatik.

Aresti 1975ean hil zen. Horregatik jarraitzen dugu bizi ote den galdezka.

GORKA BEREZIARTUA

ERREPORTAJE HONEK EZ DU hil kanta izan nahi, ez garai zaharren nostalgia, ezta efemeride baten aitzakian betetako orri sorta ere. Biografia bat kontatzea baino, Arestik gaur egungo irakurle eta idazleengan daukan itzalaz jardutea egokiago iruditu zaigu. Literaturaren historia arotan eraikitzen bada, aro berri bakoitza etxe-aldaketa

Lagun artean ageri da Gabriel Aresti argazkian. Bere biografiaren azalean eta hainbat karteletan erabili dute foto bera ondoren.

baten tankerakoa da; eta denok noizbait frogatuko genuenez, liburuak izaten dira edozein traste-garraioren biktima kutunak. Ezinbestekoa ez dena, nahita edo nahi gabe, ahaztu egiten da. Beraz: ahaztu egin al dugu Aresti, aitaren etxe zaharrean? Alokairuan daukagun pisu berri honetara ekartzen asmatu al dugu?

SUSANA

Erantzunen bila Angel Zelaie-tarengana jo dugu. Berea da Gabriel Arestiren biografia, 2000. urtean Susa argitaletxeak kaleratua. Derioko Seminarioan ikasten ari zeneko garaietara eram-
an gaitu solasak: sinadura bat zen Gabriel Aresti, luma madari-
katu bat, ikasle euskaltzaleen artean interesa pizten zuena. Zelaietak Juan San Martinen bidez ezagutu zuen izenaren atzean zegoen gizona. Uda batez izan zen, Eibarren. Aresti han ari zen lanean eta afaltzera joan ziren hirurak. Afalostean Lam-bretta batean eraman zuen poeta Zelaieta gazteak. “Oso pakete gaiztoa zen, nonbait bizikletan gutxi zekien”. Menderakaitza, baita motor gainean ere.

Gaurko beturrekoak jantzita, Zelaietak Aitor eta Pedro Zube-rogoitiaren *Bertan Bilbo* (Bilboko Udala, 2008) liburua zabaldu du. XX. mendeko historia ardatz duen lan horretan Bilbo eta eus-kara besarkatuta ageri zaizkigu; hiria eta hizkuntza estu elkartzen ari diren besoen artean, noski, Arestirenak. Bilbori euskaraz ida-tzi zion, kale kaletik, eta bidea urratu zuen atzetik etorri diren bilbotar euskaldunentzako. “Ez hori bakarrik. Arestik Bilbo eus-kalduntzen lagundu zuen, baina gehiago ere bai: euskaldun moduan eramaten dute bera ere edozein lekutara” dio Zelaietak. Iruñeko Biurdana institutuan aur-ten poetaren omenez ospatu duten eguna ere nabarmendu du. “Edozein tokitan, une honetan, Aresti ondo sartzen da”.

Baina jakina da bilbotarra ez zela mundu guztia ados jartzen zuen pertsona —ezta nahi ere—; horregatik, bizi izan balitz noren alde lerratuko zen galdetu diogu Zelaietari: frontean, borrokan egongo litzatekeela uste du, “ez ezkutaturik, ‘literatura literatura da’ edo ‘lanean denbora asko behar dut’ esa-nez”. *Hierro* egunkarian argitaratu zituen artikuluak gomutatuz, kultur gaietan bere iritzia ematen ariko zela uste du; eta politi-kan, orduko antzera, ez zela sigla batzuen pean mugituko. “Ez dut uste” dio Zelaietak “horrelakoa zen”.

Ereindako harriak fruitua ematen du

Urteak gorabehera, Angel Zelaieta Aresti-ren belaunaldi berekotzat jo dezakegu.

Biografia braillez eta hainbat ekitaldi

Urteurrenarekin batera braillez irakurtzeko moduan jarri dute Arestiren biografia. ONCEko Inma Arrieta arduratu da horretaz. “Braillez irakurtzen duen jende gutxi dago-enez, saiatzen gara eurek behar duten guz-tia itzultzen” azaldu du. Euskaraz argitara-tutako liburuen artetik braillera pasa den aurreneko biografia da hau, eta euskarazko liburu batean aurreneko aldiz, irakurtzeko zulo-hutsuneak orriaren bi aldeetatik egin dizkiote. Bolumen apur bat kendu diote horrela. “Ikusten duzu tintazko liburua nola-koa den?” galdetu digu eta Zelaietarena liburuxka iruditu zaigu alboko braillezko orri mordoarekin alderatuta “bada, biografia osoa horrelako lau liburuki dira”.

Biografia mundu guztiak irakurtzeko moduan jartzeaz gainera, Arestiren jaiot-zaren 75. urteurren honetan hainbat ekitaldi antolatu dituzte poetaren ome-nez. Urriaren 14an Bilboko Bidebarrieta liburutegian Erika Lagomak eta Uxue Alberdik bere bertsoak abestuko dituzte;

Hedoi Etxartek eta Igor Estanko-nak berri-
z, poe-
mak errezitatuko dituzte. Egun be-rean Larrabetzuko Hori Bai gazte-txean Gabriel Arestiren poesiaz jardungo du Koldo Izagirrek eta Jo-seba Tapiak haren kantuak abestuko ditu.

Inma Arrieta Arestiren biografia eskuetan.

Horregatik hurrengo sabelaldi-ko poeta batengana ere jo dugu Arestiz galdezka. *Harri eta herri*-ko poemek idazle lanetan aurreneko urratsak ematen ari zela harrapatu zuten Jose Luis Otamendi azpeitiarra. Forma-zio urteetan irakurritako libu-rua izanda “debozio bereziare-kin” hartu zuen, Artzerenak, Azurmendirenak edo Mirande-renak ere hartu zituen legez.

Urte batzuk joan dira hasta-pen haietatik. Mundua aldatu da, poesia kanbiatu, Otamendi bera ere bai; horregatik gaur egun Arestiren poemak irakurri eta zer sentsazio izan duen gal-detu diogu. Ea poesia paper gaineko tinta bihurtu den, mailu bat izaten jarraitzen al duen. Bilbotarraren lanetara sarriago itzuli nahi lukeela azal-du du, *Harri eta herri* berriro esku artean hartuta “guztiz sinagarria” iruditu zaiola. Koldo Izagirrek liburuaren azken edizioari egindako hitzaurrera bideratu gaitu ondoren: han esaten denez, bizitzaren eta literaturaren arte-ko muga haustea lortu zuen bil-botarrak. Otamendiren ustez horretara iristen den idazle batek, beharbada eternitatea ez, baina luzaroan irauteko arris-kua du. “Arestiren karga huma-noak hurbilarazten zaitu; tes-tuinguru historikoa aldatuko da, baina sakonean esaten dizu-na oso erraz iristeko modukoa da”.

Arestik hurrengo belaunaldian lur gozoa aurkitu zuen bere harria ereiteko. Eta erlo-juaren buelta batzuekin mugarria jaio zen. “Zordun garbiak gara” dio Otamendik “Arestik beste Euskal Herri baterako oina-riak jartzen ditu: idazle erdaldun bat, Bil-bon jaioa, ari zaigu ez den, edo bere burua denik ere ez dakien herri batekin amets egi-ten”.

Post-Aresti

Poetak —sortzaileak oro— ez dira hiltzen inork gogoratzen dituen bitartean. Baude-laire edo Whitman biziago daude literatur-zaleen memorian azken eztula egin ez duten hamaika poeta baino. Aresti, ikusi dugu, belaunaldikoen gogoan da, atzetik etorri zen generazioaren aitortza du. Jakitea falta

zaiguna zera da: idazlearen heriotza fisiokoaren ondotik jaiotakoek ba al dakite nor den? Zer garrantzia eman diote?

Etxeko apaletan begiratu azkarra bota-ta arrapostua ukan dezakezu. Ariketa sinplea da: 1970 eta 1980ko hamarkadetan jaiotako euskal poeten liburuak hartu esku artean, hostokatu itzazu. Bost minutu baino lehen Arestiren erreferentziaren bat aurkitzen ez baduzu—edo horrelako ariketetarako gogo faltan bazabiltza—guk lagunduko dizugu.

Belaunaldi post-arestiarreko idazleek aldarrikapen berrietarako erabili dute hark sortutako sinbologia: etxebizitzaren arazoaz hitz egiteko erabili zuen adibidez Urtzi Urrutikoetxeak. *Anzokak*-en (Susa, 2005) gazte batzuk azaltzen dira pintadak egiten. Horietako batek honela dio: “Nire aitaren etxea defendatuko dut, ze nirea daukadanerako... Gabriel: lehen hobea zen etorkizuna”. Asmo diferenteko berrirakurketak ere egin dizkiote, batzuetan zeharka ukituz—*Jainkoa harrapatzekeo tranpa* (Pamiela, 2007) liburuan Jon Gerediagak Zorroztzako portuko Anton eta Gilen aipatzen dituen bezala—, besteetan motibo propio batean txertatuz—Aritz Gorro-

SUSA

txategik *Zaldi bustuak* (Erein, 2007) liburuko kapitulu bati *Harrizkeo zaldi hau jarri dio*—; arrazoia eman dio Ignazio Aiestaranek, *Muntro abertzalea* (Elkar, 2003) liburuko *Harrijasotzaile-berrijasotzaile* poeman; Kirmen Uribek Marcel Duchampekin xakean jokatzeko jarri du *Bitartean heldu eskutik* (Susa, 2001) liburuan; eta bada hil zela ukatzen (edo) duenik ere: *Gabriel Aresti bizirik da* zioen Beñat Sarasolak *Kaxa huts bat*-en (Susa, 2007), bere gaur egungo jarrera politikoaz espekulatzearekin batera. Helduleku ugari, poeta bakararentzako.

Pentsatzekoa da jatorrizko tesuingurutik urrundu ahala Arestiren poesiaren berrinterpretazio, transformazio eta—zergatik ez—prostituzio berriak sortzen joango direla. Lekuko izango gara. Erreportaje hasieran jaiotzen ikusi dugun haurra euskal letra modernoan aitona bihurtu da, bilobek egiten dizkioten bihurrieriei irribarrez. Bizi ote den galdetzen genuen hasieran. Ez, Aresti ez da bizi. Guk bizi dugu. ■

www.argia.com/bideoak

helbidean, Arestiren urteurrenari buruzko bideoa.

EUSKARAREN MARATOIA 7

Korritzeko modukoa!

LASARTE-ORIA UDALA

Gipuzkoako Foru Aldundia
Diputación Foral de Gipuzkoa

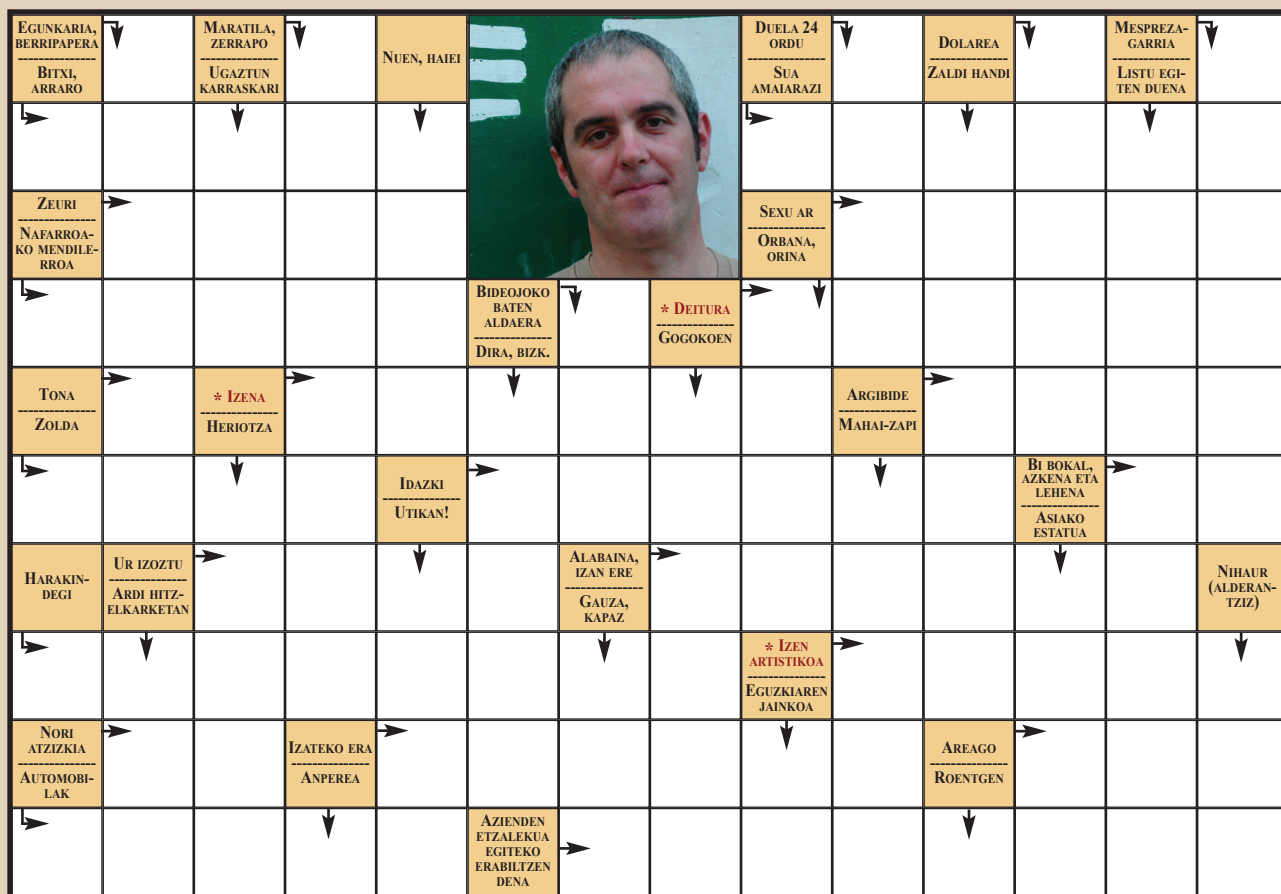
Ttakun

www.euskararenmaratoia.com

Denbora-pasak

ANA ZAMBRANO

Hitz gezidunak

Zitroinak

Toki Alai tabernako nagusiak ohitura xelebreak zituen. Horietako bat zen taberna zabaldu eta barraren atzealdean kokatu orduko, limoi bat hartu eta eskuarekin bere indar guztiz zukutuz, edalontzi bat limoi urez betetzea. Eta hori egin ondoren, bertaratutako bezero goiztiarrei honako hau esaten zien egunero:

– Zuetako inork limoi honi tanta bat gehiago ateratzen badio urte osoko kontsumizioak doan aterako dizkiot!

Bertako gehienak, lehendik ere, ahaleginak eta bi egindakoak ziren, eta jada etsita zeuden. Inork gutxi eskatu ohi zion limoia proba egiteko. Goiz batean, ordea, tabernara estreinako sarturiko bezero txiki eta, itxura batean, mengel eta ahul batek proba egin nahi zuela esan zion jabeari. Halako piura zeukan bezeroarekin arriskurik ez zegoela sinisturik, lasai arraio eman zion jabeak zimurtzeraino zukutu berria zuten limoia.

Bezeraok eskuan hartu eta ahalegin handirik gabe, limoia estutu eta ttan-ttan-ttan-ttan, dozena bat tanta isurarazi zizkion:

– Hau ez da sinisteko modukoa! Arte martzialetan trebatutakoa zara edo?
– Ez, ez! Ezta gutxiagorik ere! –erantzun zion etorri berriak irribarrea ezpaine-
tan–. Eskualdeko hazienda ikuskatzaile berria naiz!

Soluzioa

	K	S				A	L	B
B	A	K	A	N		I	T	A
	Z	U	R	I			Z	A
L	E	I	R	E	M	T	O	S
	T	A	N	D	O	N	I	D
Z	A	H	I	I	D	A	T	Z
		E	L	U	R	H	A	T
H	A	R	A	T	E	G	I	M
	R	I	I	Z	A	E	R	A
O	T	O	A	K	I	N	A	U

Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Hard-rock eta punkaren hondamendiko geziak

Arrasateko talde honek ez du Arrasatekoa izan nahi edo hobe esanda herri horretako gauza askotaz nazkatuta dago; horregatik taldea sortu eta musika egiten du. Oso kritikoak dira eta gizon zuriari aurka egiteko azala gorritzen utzi dute. Disko hau legegabe hauen bigarren lana da, honako hau ere taldeak berak artisauen moduan grabatu eta egin. Diskoaren izenburuan Rupert Ordorikaren esamoldea hartu izana ez da kasualitatea, hitzak asko zaintzen dituzte-eta. Ironiaz baliatuta, ezinegona eta amorrua euskaraz eta gaztelaniaz kanporatzen dute. Musikari dagokionez, punkari uko egiten diotela esaten badute ere, horren azarnak eta amorrua erraz antzeman daitezke, emaitzaren oinarria hard-rocketik oso hurbil badago ere. Spaghetti Rock deritzon koktelean didjeridooa ere presente dago.

So'ik'so libre
y salvaje

La Banda del Abuelo

AUTOEKOIZPENA

Iraupena: 33'46"
5 euro

LA BANDA DEL ABUELO

«Punka aspalditik hilda dagoen iraultza bat da: DVDak, CDak eta kamisetak saltzeko bakarrik balio du»

Arrasaten hain presente dagoen kooperatibak bultzatu zaituzte "larre bila" klandestinitatera joatera?

Arrasaten dirua eta itxurakeria besterik ez dago: kooperatibetan gerentziatik beheraino sabela bete aho bero, eta gazterian rock-and-rolla, farlopa eta snowboard-a besterik ez dugu ikusten. Gu auzoetako erreserbatan bizi gara!

Noiz erabaki zenuten gizon zuriari gerra egitea?

Punka gezurra zela konturatu ginenean. Edonor izan daiteke punkya hala janzten bada edo lau tontakeri esaten baditu. Punkak DVDak, CDak eta kamisetak saltzeko bakarrik balio du; aspalditik hilda dagoen iraultza da. Horregatik erabaki genuen gizon zuriaren kontra borrokatzea.

Zuek egiten duzue guztia bakar-bakarrik: musika grabatu, banatu, bideoak egin, muntatu... Ez zarete inorekin fidatzen?

Autogestioak sekula baino aukera gehiago ematen dizkizu zuk zeuk nahi duzuna egiteko. Orain dela 20 urte ezinezkoa zen, baina gaur egun posible da. Bestalde, kakaren hurrengoak garen aldetik inor ez zaigu etorriko laguntza eskaintzera. Ez dugu saltzen, ez gara ezagunak eta gainera ez gara guapoak. Punka mugimendu klasista bihurtu da.

Zer ikasi beharko genuke "Aitona"-rengandik?

Ezer ez. Guk ez dugu saltzen ideia, slogan ezta panfletorik. Ez dakigu jotzen ezta abesten ere. Hobe

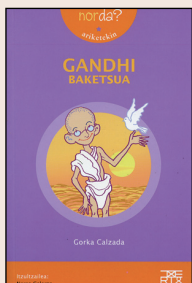
da beste talde batzuk entzutea. El Desván del Macho, Lobo Electrico edo Motorsex adibidez kontuan hartzekoak dira. Horiekin askoz gehiago ikas daiteke.

Arrazoren bat daukazue hitzak diskoetan idatzita ez sartzeko? Nik dakidala hitzei garrantzia ematen diezue...

Saiatzen gara ahotsak ulergarri grabatzen, baina ez dugu digipack edota diseinu berezirik erabiltzen. Bestalde, gaur egun tontakeri hutsak abestu ohi dira: "Gora futbola" edo "I love you baby"; ingeles kasarra entzuten aspertuta gaude erabat. Hitzak zaintzea eta ganorazko gauzak esatea gustatzen zaigu.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Gandhi baketsua

Gorka Calzada

TXERTOA

142 orrialde

9,95 euro

Gandhi-ren biografia berezia

Bederatzi-hamabi urte inguruko neska-mutikoei zuzendutako *Nor da?* bilduma plazaratu berri du Txertoa argitaletxeak. Itzal handiko pertsonen biografiak jaso dituzte, hizkera zuzen eta garbian, umore eta ironia ukituekin. Gandhi, Leonardo da Vinci, Marie Curie edo Einsteinen biografiak badira ere, egiazko pertsonak agertu nahi dizkiete egungo gaztetxoei, eleberri edo ipuin bat bezala irakurtzeko moduko narrazioak eskainiz. Testuen osagarri gisa, *A Cuatro Manos Estudio* argentinaren irudiez gain, biografiekin lotutako ariketa bereziak

azaltzen dira. Esate baterako, Gorka Calzadak idatzi eta Nerea Galarzak euskaratu duen *Gandhi baketsua* liburuan, Gandhiren errezetak. ■

Morfología del verbo auxiliar vasco.
(Compendio / índice...)

Pedro de Yrizar

EUSKALTZAINDIA

948 orrialde / 12 euro

Pedro de Yrizarrek euskal aditzaz egindako lanaren emaitza

Urte asko hartu zizkion Pedro de Yrizarri euskal aditzaren morfologia aztertzeak. Euskalkiz euskalki aztertu zuen, eta orain Euskaltzaindiak plazaratutako *Morfología del verbo auxiliar vasco (compendio/índice/index)* da ahalegin horren *finis coronat opus*. Liburuan aztergai dira euskalki bizkaitarrak (Markina, Gernika, Bermeo, Arratia, Orozko eta beste hainbat herritako aldaerak); gipuzkoarrak (Hernani, Tolosa, Azpeitia, Zegama); nafarroa iparraldekoak (Lizaso, Bera, Huarte-Arakil, Etxarri-Aranatz) eta hegoaldekoak (Egües, Olaibar, Artze, Erro, Burgete, Gares); Lapurdikoak (Sara, Ainhoa edota Donibane Lohizune) eta Erronkarikoak (Bidan-koze, Urzainki eta Uztarroze). ■

Amonak oroimena galtzen duenean

Erregaliz taldea lau neskak osatzen dute. Lagun minak dira, batzuetan haserretzen badira ere; edozein arriskuri aurre egiteko prest daude, beraietako bat egoera zailean baldin badago. Horixe egin beharko dute *Maya eta amona Eli* izeneko liburuan kontatzen den istorioan, Mayaren amonak alzheimerra duela jakiten dute-nean. Hasiera batean Mayak ez daki bere gurasoek zergatik eraman nahi duten amona zaharren egoitza batera. Oso independentea izan da beti amona, Milky bere txakurrekin batera bizitzea gustuko du, eta ostegunetan Maya bazkaltzera joatearekin pozik da andrea. Orain berriz, etxez aldatu beharko du, eta gainera Milky txakurra ere kendu egingo diote. Zer egin dezake amonak? Erregaliz taldearen laguntza beharko du, duda gabe. ■

Maya eta amona Eli

Patricia Schröder

IBAIZABAL

110 orrialde

9 euro

Birziklatzearen onurak

Hamar urtetik gorako haurrentzat kontakizun aproposa da *Dumper bat kinka larrian*. Obretan gauzak kargatzeko eta edonora eramateko erabili ohi diren brozeldun traktoretxo horien moduko bati gertatutako istorioa kontatzen du. Erabat truskila da Mikelen auzoko dumperra, sekulako zarata ateratzen du, kiratsa dario eta lokatza uzten du nonahi. Auzotarrek manifestazioak egin dituzte haren aurka eta Udalak txikitzelekura bidaltzeko erabakia hartu du. Inori ez zaio gustatzen dumper zaharra, hamaika urte inguruko mutil bati izan ezik, Mikel du izena eta maite du dumper hori. Bere lagunekin batera hormigoi gehiegi daukan hirian gelditzen zaien natura apurra kontserbatzen lagunduko du, dumper zaharra beraien maskota bihurturik. Nola egin hori, ordea? ■

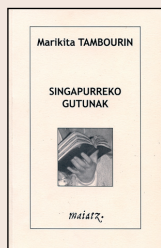
Dumper bat kinka larrian

Alberto Burgos
Cucó

EDICIONES BETA

80 orrialde

8 euro

Singapurreko
gutunak

**Marikita
Tambourin**

MAITATZ

154 orrialde

15 euro

Marikita Tambourinen azken nobela

Hogeita hiru urteko neskato baionar batek bizi duen amodioa da Marikita Tambourinen *Singapurreko gutunak* nobelaren oinarria. Eleberriaren korapiloa, hala ere, beste nonbait dago: hirurogeita bat urteko emakumea ari baita gaztaroen jasotako amodio gutun sukartsu haiek irakurtzen. Singapurreko armadan lan egiten duen gizona da urruneko maitalea, herri hartako demokrazian erabat sinesten duen gizona hain zuzen ere. Nolanahi, berrogei urte inguru pasa eta gero, gazte horren asmoak bestelakoak izan zitezkeela pentsatzeko adina argibide aurkituko du emakumeak. Bereziki, Singapurreko armadak gizarajo hari egin ziona jakin eta gero. ■

Gauari zion beldurra galdu zuen neskatoa

Eider Rodriguezek idatzi du *Nikoleta eta gana* eta Arrate Rodriguezek egin ditu kontakizunaren marrazkiak. Ipuin honetako protagonista Nikoleta Arrieta da, gauaren beldur zen umea. Gauero, ohera sartu orduko, goiza iristeko zain egoten zen, hainbeste maite zituen koloreak eta txoriak gauarekin beste nonbait joaten zirela konturatu zelako. Eta Nikoletak ez zuen txori-kanturik gabeko zerurik nahi. Baina Mika zahar batek esateko ziona entzun ondoren, neska ez da gehiago gauetan goibelduko. ■

Nikoleta eta gaua

Eider Rodriguez

ELKAR

32 orrialde / 6,10 euro

RAFA EGIGUREN

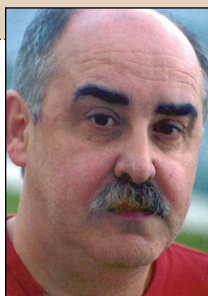
«Kuba ispilua da, eta ispilu horretan euskaldun bat ageri da»

Kubaren ezaguera nahikoa behar da horrelako nobela bat idazteko.

Nik Kubara hiru joanaldi egin ditut: Txinatik bueltan –1980ko hamarkada hasieran– kanpotik ezagutu nuen; ondoren, lagun batekin joan nintzen, eta jada barrutik ezagutu nuen; eta gero, bidaia oso aberatsa egin nuen, Kubako kultur munduaren barrura sartzeko aukera eman ziguna. Txelo eta Joxe Mari Larretxearen bitartez antolatu zen ekintza kultural batera joan nintzenean izan zen hori. Han elkartu ginen Hertzainak, Rupert Ordorika, Bernardo Atxaga, Argiñano, Zumeta... Eta orduan, bada, bidaia horietatik hartzen dituzu apunteak, eta gero horrek bere zera hartzen du. **Dena den, nobelako protagonista euskalduna da.**

Bi nobela idatzi ditut: *Ilargia putzuan ageri* paisaia erabat txinatarrak du, eta *Chevrolet tropikala*, berriz, erabat Kuba eta Iruñea pixka bat da. Nire ustez, beti euskaldun baten barruari buruz ari naiz idazten. Berdin da non dagoen euskaltasuna, Euskal Herria; azken batean, nirean, Kuba ispilua da, eta ispilu horretan euskaldun bat ageri da. **Kubatarren filosofia ere agertzen duzu nobelan.**

Saiatu naiz Kubako pertsonaiak estereotipoak izan ez daitezen, baina bai pertsonaia errekonozibleak. Badago, esate baterako, *la mulatita guapa que quiere salsa pero también se aprovecha*; badago iraultza zentzu kritikoarekin aztertzen duena, Arsenio; badago egoeraz aprobetxatzen dena... Horiek denak daude, eta jantzi egin behar dira. Horretarako, nik han egon nintzenean jasotako hainbat gauza ditut, eta liburuetan irakurri ditudanak.

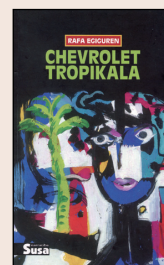

egileari galdezka

Rafa Egigurenek Kubaz egindako lan bihotzekoa

Xarma dario Rafa Egiguren idazle hernaniarrrak Susa argitaletxearen bidez

plazaratutako *Chevrolet tropikala* lanari. Euskal Herrian dauzkan arazo pertsonalei ihes egin nahian egun batean La Habanarako bidaiari ekingo dion euskalduna du protagonista, baina ez da nobelako pertsonaia bakarra: bidaian aurkituko dituen kubatarrek itzal handia dute kontaktuz. Iraultzaren irlan sei hilabete pasatzeko asmoz joana da Migel Salaberria Kubara, abioian alboan eseri zaion kubatar argiari aitortu dionez. Harekin egingo ditu tratua, eta haren bitartez ezagutuko du Kubako jendea: antzerki ikastaro bat ematearekin batera ohean ere aukerako laguna dela erakutsiko dion neska; telefono dei bat duela-eta bere etxera igotzeko gonbi-

Chevrolet
tropikala

Rafa Egiguren

SUSA

218 orrialde

15 euro

ta egingo dion emakumea; azken horren osaba iraultzailea... Chevrolet harrigarriaren jabea berriz, ez du berak aurkituko, hark aurkituko baitu bera. Iraultzaren kontraesantetan AEBen blokeoa jasaten ari den herriaren erretratu umortsua da *Chevrolet tropikala*, Kubako iraultzak galtza motzetan harripatu arren hango berri ugari duen Rafa Egigurenen lana. ■

Ezpalak

JON TORNER

Mingo Balaguer harmonika jotzailer espainiarra buru duen Mingo & The Blues Intruders taldearen lehenengo diskoa plazaratu du Gaztelupeko Hotsak zigiluak, *Goin' west* izenburupean.

Ados Teatroa konpainiak *Lola ikusten baduzu, esan aberatsa dela* obra estreinatuko du urriaren 19an Erretereria Hiria Kulturgunean. Gaztelaniazko bertsioa Garbi Losadak idatzi du, eta Dorleta Urretabizkaik itzuli du euskarara. Suspentsezko istorioa kontatzen du hilaren 23tik 26ra Donostiako Antzoki Zaharrean ere ikusgai izango den antzezlanak. Lierni Fresnedo, Ainhoa Aierbe eta Kandido Uranga dira aktoreak.

Manuel Cañadas dantzari eta koreografo andaluziarraren *Perros en Danza* konpainiak *Petroff... sólo quiere bailar* (Petroff... dantza egitea besterik ez du nahi) obra eskainiko du urriaren 18an eta 19an Bilboko La Fundicion aretoan.

Josu Waliño idazle zumaiarrak *Bederatzi ateak* ipuin liburua (Txalaparta) plazaratu du. Fantasiatzko eta misteriozko bederatzi kontakizun bildu ditu, infernura sartzeko dagoen ate bakoitzeko bana. Hala diote behintzat sustrai zeltikoak dituzten herrialdeetako sinesmenek.

Salvador Dalí, Pablo Picasso, Jorge Oteiza, Joan Brossa, Vik Muniz eta Juan Muñoz artisten lanak bildu dituzte, besteak beste, Gasteizko Artium museoko *Heroirik ez gehiago* izeneko erakusketan. Ikusgai dauden eskultura, margolan, argazki eta bideo instalazioek heroien inguruko gogoeta kritikoa bultzatzen dute. Erakusketak gizakia aldarrikatu nahi du, telebistak eta *couché* paperak sustatzen duten jokatzeko modu heroiko, tragiko eta desmobilitatzailearen aurrean.

Hilaren 9an hasiko dira Getxoko Antzerki Jardunaldiak

SIMULACRO TEATRO konpainiak Algortako Geltokiko plazan eskainiko duen *Con el bulto en la espalda* obrak irekiko du Getxoko Antzerki Jardunaldien 26. edizioa.

Euskal Herriko hamahiru talderen antzezlanek osatzen dute egitaraua. Plaza horretan, Areetako Musika Eskolan eta Getxo Antzokian izango dira emanaldiak. Maskaradaren *Ohean*, Ados Teatrotoren *El jefe de todo esto*, Agerreren *Segundo charcos* eta Kunkaren *Sexo Gratis* (argazkian) obrak izango dira antzokian ikusgai. Egitarau osoa eta sarrera salmentari buruzko informazioa www.getxo.net webgunean eskura dezakezue.

Galtzacomik euskarazko komiki lehiaketa abian da

GALTZAUNDI elkarteak eta Ibarako Udalak Galtzacomik lehiaketa antolatu dute. Zuri-beltzean edo koloretan egindako komikiak aurkez daitezke, edozein gairi buruzkoak baina, hori bai, euskara hutsean. Hemezortzi urtetik gorakoen mailan, irabazleak 600 euro jasoko ditu eta bigarrenak 400 euro. Gazteen mailan, aldiz, 400 eta 200 euroko sari bana emango dute. Lanak aurkezteko epea azaroaren 26an amaituko da. Lehiaketaren oinarriak: www.galtzaundi.com.

Mikel Aristegi, dantzari eta koreografoak *El Diario Vasco* egunkarian: «Gaur egun banatzen diren diru-laguntzak txikiak dira edo hainbesteko paper-saltsa dago, edozein sortzaileri –izan dantza arlokoa zein beste batekoa– laguntza horiek eskatzeko gogoia joan egiten zaiola. Ez dago erdibiderik. Baina bai, duela hamahiru urte baina askoz hobeto gaude (...) Donostian dantzak presentzia handiagoa izateak mesede egingo liguke. Maiatza Dantzan ekimenak utzi zuen hutsunea nabari da, eta guztia esan beharra dago, uneotan, dantza kontuetan Euskal Herriko beste hiriburuak baino askoz atzerago gaude».

Paul Zubillaga aktoreak *Gaur 8* aldizkarian: «Heziketa edozein arlotan da garrantzitsua. Sorrena duen zerbaitek, treba-

kuntza handia eskatzen du; jendeak aktore lana testu bat hartu, ikasi eta botatzea dela pentsatzen du, baina ez da hori bakarrik. Argazkilariak bere instrumentuak erabiltzen jakin behar duen bezala, aktore batek ere bere erremintak zeintzuk diren jakin behar du (...) Azken finean, milioika pertsona daude mundu honetan eta besteen gainetik burua atera ahal izateko, bakoitzak bere berezitasuna aurkitu behar du».

Fernando Aranburu idazleak euskal gatazkaz *El País* egunkarian: «Indarkeria politikoari dagokionez, hemengo idazleei gai horri buruz gauza asko esateko falta zaiela iruditzen zait. Egin behar hori hurrengo belaunaldien esku ez uztea komeniko litzateke, ez baitute guk daukagun hurbileko informazio eta esperientzia izango».

Abararak

Matematikaren izen-abizenak

El rostro humano de las matemáticas.

Iruñeko Planetarioan. Urriaren 31ra arte.

"Pertsona jantziak Mozart, Van Gogh, Dalí, Shakespeare, Cervantes edo Chaplin bezalako buruargi edo jakintsuen obra eta bizitza ezagutu behar dituela suposatzen da. Hala ere, ulergarri eta justifikagarria da beste jakintsu batzuei buruz ia ezer ez jakitea".

Horrela aurkeztu du Espainiako Matematikaren Errege Elkarteak *El rostro humano de las matemáticas* (Matematikaren giza aurpegia) erakusketa. Agian, zientziaren adar horren abstrakzioak eragiten du pertsona jantziak matematikan biluz izatea; erakusketa honek oso eremu konkretura ekartzen du abstrakzio hori: 25 mendez matematika "osatuz" joan diren zientzialarietako batzuk aurkeztu dizkigute, batez ere egin zituzten aurkikuntzen berri emanez, baina haien bizitzaren bestelako pasarte batzuk ere gogoratuz.

Hogei izen guztira, bakan batzuk –Pitagoras, Newton, Descartes...– hasierako paragrafoen maila berekoak ospez, gehienak ezezagun samarrak. Baten batek daki, esaterako, probabilitateaz zeuzkan ezaupideei esker dadotan jokatetik bizi izan zen Geronimo Cardano nor izan zen? Inork ezagutzen al du Evariste Galois,

Matematika gorpuztu duten gizakien aurpegiak ikusgai

El rostro humano de las matemáticas erakusketan.

bere teoria gehienak espetxean garatu eta, hogei urte zituela duela hiltzeko bezperan, lagunei bidalitako gutunean jaso zituen? Eta nork aditu du behin ere Sofia Kovalevskayaren izena? Emakumeek ikastea galarazita zuten garai batean, mila trikimailu asmatu behar izan zituen debekatutako apunteak eskuratzeko, maite ez zuen gizonarekin ezkontzea barne.

Halako pertsonaiak aurkeztuko dizkigute, hilaren 31ra arte Iruñeko Planetarioan. Donostiako Zientziaren Kutxagunean hiru hilabete eman zituen erakusketak eta, mihiluzeez diotenez, oharkabea izango zen. Ea oraingoan suerte handiagoa duen. Badakizue, arrakasta ez da zientzia zehatza.

UNAI BREA

Jaso astero ARGIA etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

INDEPENDENTZIA
ASTERO IKUSTEN DA

Izen deiturak:
 Helbidea: Posta kodea: Herria:
 Herrialdea: Jaioteguna:
 N.A./I.F.K.: Tel./Faxa: e-posta:
 Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Taloiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L.ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647
 Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik
 Banku edo aurrezki kutxa:
 Titularra: N.A./I.F.K.:
 Titularraren helbidea: Titularraren telefonoa:
 Entitatea: Sukurtsala: K.D.: Kontu zenbakia:
 Data: Sinadura:

Harpidetza-orri hau zure datuekin bete eta helbide honetara bidali: **142 P.K. / 20160 Lasarte-Oria –Gipuzkoa–**

Aukeratu ongietorri oparia

"Kirolaz badakit"
mahai-jolasa

"888 txiste"
liburua

"Txoriak txori"
lamina

%25eko beherapena
ikasle bazara

Urtebeteko harpidetza:
2008ko prezioak

135 € Hego Euskal Herrian
165 € Iparr Euskal Herrian

ARGIA

35

TESTUA ETA ARGAZKIAK:
AMAIA UGALDE

Oiz mendia

Bizkaia lau haizetara

Errotak eta antenak ikusten zaizkio Oizeri Bizkaiko hamaika txokotatik.
Gailurrean, hamaika txoko horien xarmaz goza daiteke.
Bizkaiko bihotzean gaude.

Bizkaiko balkoia deritzon begiralekutik gertu hartu dugu Oizerako bidea, Zugastietara eta Munitibar artean. Munitibarko noranzkoan kilometro batera dago Oizerako bidegurutzea, Ganbe auzotik 200 metrora. Seinalea dauka bideak; argi ibiliz gero, galbiderik ez! Erraz egiteko bidea da; aldapa gogorren bat edo beste duen pistari jarraitzea besterik ez dago. Baina ez da bakarra; Oizera igotzeko hamaika bide daude. Bizkaiko hainbat herri batzen dira Oizen magal zabaletan, eta guztietatik dago 1.024 metroko altueran dagoen tontorrera igotzeko aukera: Berriztik, Trabakuatik, Garaitik, Iurretatik, Maumatik...

Munitibarretik igota ordubete pasatxoan izango gara goian. Autoa nahiko goraino igotzeko moduko bidea aurkituko dugu. Gorantz apurka-apurka, hiru pauso aurrera eman eta atzera begiratzeko moduko paisaia izango dugu. Busturialdea dugu behean, eta Urdaibaiko itsasadarra ere ikus daiteke, eguraldiak lagunduta, nahiko garbi. Oizerako bidean ez dugu gerizperik izango; ez dago zuhaitz askorik, eta horrek duen abantaila denbora guztian behera begira Bizkaiko bazterrak ikus daitezkeela da.

Gero eta handiago ikusten dira Oiz gaineko errotak, baina haien ondora heltzean, orduantxe harri-

tzen gara euren handitasunaz. Jarraitu dugun bidetik errotarik berrien ondora helduko gara, San Kristobal ermitaren ondora. Baliteke autoren bat edo beste ikustea. Ingurune horretan lasai egon eta zertxobait jateko moduko mahaiak aurkituko ditugu. Iturri bat ere badago, San Kristobaletik hartu eta ezkererantz doan bidean. Ur fresko-freskoa dago bertan. Ingurunea aspalditik izan da albo-ko herri txikien topagune, eta oraindik ere, uztailaren 10ean, San Kristobal egunean, jaia izaten da Oizen, erromeria eta guzti.

Tontorrera heltzeko tartetxo bat geratzen da ermita ondotik, baina

Zaldiak belar janean, Joxemiel Barandiaranek aurkitutako dolmenaren inguruan. Argazkiaren ezkerreko aldean, urrunean, Urdaibai ikus daiteke.

dagoeneko ia bertan gaude. Mungialdeko herritxoak, Zornotza, Lemoa eta Durangaldeko mendilerro ikusgarria ikus daitezke. Anboto parez pare, Durango eta Abadiño ikusiko ditugu. Aurreraxeago dolmen bat dago, Joxemiel Barandiaranek aurkitutakoa. Errotekin egiten duen kontrastea ikusgarria da.

Errota erraldioen besteko inpresioa eragiten dute Oiz tontorreko antenek. Postontzien alboan, Lea-Artibaiko lurra ikusten dira alde batetik, eta bestetik, Gipuzkoa eta Arabako mendi garaienak, Udalaitez gain. Erroten bidea ez da hemen amaitzen. Bertatik jaitsi eta Trabakua gainerantz doan bidea ikusiko dugu.

Errotak baino askoz gehiago

Parke eolikoa ezarri zenetik mendi berezia da Oiz, eta errotak jarri aurretik ere berezia zen antenengatik. 1985ean antena horien kontra jota hegazkin batek istripua izan zuen, eta ordutik mendiaren memoria leku beltza hartu du istripu horrek. Gauza horiek guztiek esanguratsu eta ospetsu bihurtu dute mendia, onerako zein txarrerako, baina Oiz askoz lehenagotik da berezia inguruko biztanleentzat.

Anbotoko Marik bizilekuz aldatu eta Oizeko bidea hartzen zuela zioten antzinako euskaldunek. Gure arbasoentzat leku esanguratsua zen zalanza barik. Arinago San Kristobal ondoko dolmena aipatu dugu.

Horrez gain, beste lau dolmen ere aurkitu dituzte Oiz inguruetan.

Bere altzoan hainbeste herri izanik, mendia erdigune eta bilgune izan da euskaldunentzat. Bertatik Gernikako Batzarretarako deiak egiten ziren: su handi bat pizten zen inguruko herrietatik ikusteko, eta adarrez egiten zen deia. Gaur eguneko trafiko eta zaratarik ez zen garai horietan, urrunetik entzuten zen Oizen deiadarra, Bizkaiko beste lau deiadar-mendienarekin batera.

Mendiaren bizkarrezurra diruditen errotak, antenak... Oiz ezagutu aurretik, itsusia dela pentsa dezake batek baino gehiagok. Baina behin gailurrera igota, Bizkaiko edertasunaz txunditzen da norbera. ■

ATALAIA JATETXEA

Aritz Ondo, 69 • 20305 Irún
Tel: 943 635518 • Faxa: 943 638718
e-posta: info@hotelatalaia.com
web orria: www.hotelatalaia.com

Ondarre baserria

20214 Segura (Gipuzkoa) Tel.: 943 801684
e-posta: ondarre@hispavista.com www.acvmultimedia.com/ondarre

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

BIOLOGIA

Nola irauten dute intsektuek itsas azpian?

EHUNKA INTSEKTU MOTAK itsasoan murgildurik igarotzen du bizitzaren zati handia. Orain, John Bush eta Morris Flynn estatubatuar matematikariek intsektuek itsas azpian arnasa nola hartzen duten eta zein sakoneratan murgiltzen diren azaldu dute.

Hainbat intsektuk duten estalkiaren ezaugarriengatik, aire burbuilak harrapatzeko aukera dute uretan murgildu aurretik, eta aire burbuila horiek birikarena egiten dute. Batzuetan aldi baterako birika da, hau da, ordu batzuetan baizik erabil ezin daitekeena, baina bestetan hilabete osoak igaro ditzakete ur azpian; *Neoplea*

Uretan murgildu aurretik harrapatzen dituzten aire burbuilei esker intsektu mota askok denbora luzea eman dezakete ur azpian.

O s a s u n a

JABIER AGIRRE

Minbizia, edonori egokitu dakioken "loteria"

MINBIZIA DA prebalentziarik handieneko gaitzetako bat gaur egun, eta berdin-berdin erasaten die aberatsei nahiz behartsuei. Horrexegatik, eta gaixotasunak jasateko probabilitatea gehitzen duten eta ongi samar identifikatuak dauden arrisku faktoreak gero eta gehiago diren arren, jende gehienak uste du kanpoko baldintzek eragiten dutela batez ere gaitza agertzeko orduan, aldeztu aurretik kontrolatzeko modukoak diren beste faktoreen gainetik: tabakismoa, fruta eta barazki gutxi hartzea, obesitatea...

Horixe da 29 herrialdetan –Euskal Herria barne– 29.925 laguni egindako inkestaren ondorio nagusietakoa. Abuztuan Geneven (Suitzan) egin den Minbiziaren Mundu Kongresuan aurkeztu zen inkesta hori, gizarteak gaixotasun onkologikoen inguruan dituen sinesmenak aztertzeko; eta ikusi dute emaitzak aldatu egiten direla herrialdearen arabera, pertsonen diru-sarreraren arabera hain zuzen.

Herrialde aberatsetako parte hartzaileen %83k minbizia senda daite-

keela uste dute; aldiz, portzentaje hori %52ra jaisten da galdera herri pobregoetan eginez gero. Gezurra dirudien arren, Interneten garaia bete-betean bizi dugunean, herrialderik pobreenetako biztanleek ez dute beren tratamenduan parte hartze aktiboa izan nahi. Horietako %75ek uste du medikua dela, bera bakarrik, estrategia terapeutiko osoa erabaki behar duena. Beste muturrean, herrialde aberatsetan, %11 besterik ez dira bide hori aukeratzen dutenak, eta aldiz, %43k uste du erabaki hori medikuaren eta gaixoa-
ren artean hartu beharrekoa dela.

Minbiziaren Mundu Kongresuan aurkeztutako inkestak agerian utzi ditu jendeak gaixotasunarekin lotuta sumatzen dituen faktoreak. Hor ere alde nabarmenak daude herrialde batetik bestera. Estresa jotzen dute herrialde aberatsetako biztanleek minbiziaren faktore eragileztat (%57k), edota poluzioaren eraginpean egotea (%78k). Eta lau biztanletik batek arrisku faktoreztat dauka esku-ko telefonoa erabiltzea.

Herrialde aberatsetan %83k uste du minbizia senda daitekeela, inkesta baten arabera.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Zuribidean

MILAKA URTETAN mendietan bezala, urkiaren (*Betula sp.*) azal zurixkek marraztu dizkigute azken aste hauetako sail honen mugak. Mendi urdinetan nabarmen dira zuri-guneak. Baita gorriuneak ere: matarrasak eraitsitako baso osoak, paisaia ebakitako zauri ikaragarri horiek orbainduko dituen ukendurik ez da. Lur gorriak larru gorritan. Noiznahi da odolgiro gure mendietan. Nola-hala berdetuko dira, baina gerora, berdea heltzen denean ere orbaina ikusgarria izango da, hantxe nabariko da, ikusi nahi duena begi bakarra bada ere, ageri.

Basoaren ustiaketa motzaren ondorio da odolgiro gori hori. Garai batean gorrituko zuten basoa horrela! Ezta pentsatu ere! Gaur bai, nonahi merke zuhurrean lapurtzen dugu zura, etxekalte. Kalterako odolgiro horrek berebiziko emaitzak dakarzkigu. Espezie bakar batez osaturiko baso eskasak, pinudi eta eukaliptadi, batez ere. Ilarakako landaketa uniforme militar horietan beste zuhaitzek ez dute lekurik. Ezta etxeko teilak azpian jasotzen dituzten mugarriak urrutitik antzemateko eta mugak mugiezin izateko garai batean geure odoleko asaben batek landatutako urki zuriek ere. Birretxekalte.

Zurietan beste bi zuhaitz, behinik behin, baditugu kaltetuak. Militartze horretan, epaitu eta desagerrarazte horretan amilbururatuak. Zurzuria (*Populus alba*) bat. Urkiaren aldean hau bai zuria; azal, adar, hostope... Dena da zuri-zuria, beste zuhaitzen artean bistakoa.

Hostazuria.

Lorategi edo espaloietako txorko kartzela horietako bakanak kenduta, zaila da ikusten. Lehengo batean, Ernio tontorreko gurutzada goragalegilera bidean, etxe baten aldamenear harro ageri zen zurzuri bat, Frantzia-haizearen zirimolekin porrusalda dantzan, gona aurreko eta azpiko ezin zuriagoak erakusten. Beste, hostazuria (*Sorbus aria*). Azpiko gona besterik

ez du honek zuri. Hostoen azpialdea, alegia. Zuria urriagoa du eta bera ere halaxe da. Mendi tontor inguruak eta toki garaiak ditu egokiak eta jendea dela, gurutzeak direla... gero eta toki gutxiago du bere.

striola espezieko kideek, adibidez, negu osoa igarotzen dute itsas azpian. Aire biltegia izateaz gain, burbuilek itsasoko uraren oxigenoa zurrupatzeko aukera ematen diete intsektuei.

Intsektuek sabelean dituzten ile txiki batzuen bidez harrapatzen dituzte aire burbuilak; gainera, ile horiei eta duten gainazal argizaritsuari esker, arnasa hartzeko dauzkaten zuloak estaltzen dituzte eta horrela itotzea saihesten dute.

Beraz, ileen garrantzia izugarria da itsas azpian arnasa hartu ahal izateko. Are gehiago, zenbat eta ile gehiago eduki, orduan eta hobeto harrapatzen dira aire burbuilak, baina ile

kopuruak ere muga bat du, gehiegi izanez gero ezinezkoa bailitzateke arnasa hartzea.

Matematikariek garatu dituzten ereduak arabera, intsektuak zein sakoneratan murgiltzen diren kalkulatu dute, eta gutxieneko eta gehieneko sakonera daudela uste dute. Orain matematikak agindutakoa frogatzea baino ez da geratzen, natura behatuz. ■

Neoplea striola espezieko kideak gai dira negu osoa itsas azpian emateko.

TEKNOLOGIA

Keinu bidezko lengoaia eskuko telefonoetara ailegatu da

AEBETAKO Washington Unibertsitateko ikerlari talde batek kalitate oneko bideo bidezko komunikazioa lortu du sakeleko telefonoetan. Ikerketa hori ezinduen komunikazio-bideak hobetzeko asmotan sortu zen, kontuan hartu behar baita gaur egun testu-mezu bidez komunikatu behar dutela.

Orain arte bideo teknologia atzeratuta zegoen eskuko telefonoetan, —ez ordea web alorrean—, eta ezinezkoa zen bideoa komunikaziorako erabiltzea. Aldiz, egindako aurrerapausoari esker keinu bidezko komunikazioa errealitatea izango da laster. ■

ideia batetik errealitatera

web garapenak

multimedia

aholkularitza

edukiak

iametza

interaktiboa

www.iametza.com

T.943 37 67 16

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Arkimedesen odisea

NEW YORK, 1998KO URRIAREN 29A.

Christie's enkantetxe ezagunean filantropo anonimo batek bi milioi dolar ordaindu zituen Arkimedesen palimpsestoaren truke, eta greziar matematikariaren lana Walters Art Museum erakundeari eman zion bertan sakonean azter zezaten. Baina hori, oraingoz, 23 mendeko bide gorabeheratsuan beste urrats bat baino ez da.

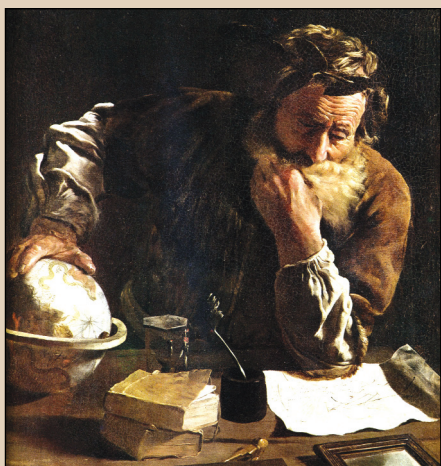
Arkimedes (K.a. 287-212) zientzialari handiak papiroan idatzitako zazpi tratatu –horietako bi orain arte erabat ezezagunak– egilea hil eta berehala galdu ziren, garaiko gerrek eta iskanbilerak eraginda. 1.300 urtetan ez zen obraren arrastorik izan, baina X. mendean fraide eskribau batek topatu zuen eta, antzinako dokumentu haien garrantziaz jabetuta, pergaminotan hitzez hitz kopiatzea erabaki zuen, papiroaren egoera kaskarra zela eta. Dena den, obrak ez zuen hedapenik izan, eta beste bi mende eman zituen bazterren batean, hauts artean gordeta. XII. mendean fraideek pergaminokoak birziklatzeko ohitura zuten, palimpsestoak –beste liburu batzuetatik birziklatutako materialez egindako liburuak– osatzeko, eta halaxe egin zuten Arkimedesen tratatuekin. Pergamina goitik

behera garbitu eta inolako garrantzirik gabeko otoitz liburua egin zuten. Hurrengo mendeetan liburua eskuz esku ibili zen, 1906an Johan Ludvig Heiberg filologo daniarrak otoitzen azpian zegoena ikusi zuen arte. Hark egin zizkion lehen argazkiak eta, urte batzuk geroago, Sir Thomas Heath historialariak ingelesezko itzulpena argitaratu zuen. Baina ez zuten gaurko baliabide teknologikorik eta edukiaren zati handienak ezkutuan jarraitu zuen.

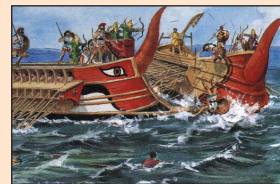
Hori gutxi balitz, Lehen Mundu Gerran liburua berriro galdu zen. Frantzian berragertu zen, 1930eko hamarkadan, dirudienez bertako bilduma-egile batek Istanbulko merkataritza bati erosi eta gero. Eta bilduma pribatu horren barruan egon da, duela hamar urte dirudun anonimoak zientziaren esku utzi zuen arte.

X izpici eta argi ultramoreari esker ikusi ahal izan da tratatu horietan, besteak beste, Sirakusako jeinuaren hainbat emaitza matematikoren azalpenak daudela. Eta ikerlariak zur eta lur utzi dituen zera da: gaur egun hainbat problema ebazteko kalkulu integrala erabiltzea beharrezkoa da; bada, Arkimedesek horrelako problemak ebaztea lortu zuen, Newtonek eta Leibnizek kalkulu integralaren metodoa garatu baino 2.000 urte lehenago. ■

Ezkerrean, Domenico Fettiaren Arkimedes (1620). Azpian, Arkimedesen lanaren kopiaren arrastoak, X. mendean monje batek egina eta 1906an Johan Heiberg daniarrak topatua.

ARRASTOAK

SIZILIAKO KOSTALDEAN

itsasontzi greziar baten arrastoak berreskuratu berri dituzte. Inoiz ez da tamaina horretako ontzi greziarrik topatu (21 metroko luzera du) eta, gainera, arrastoak oso egoera onean kontserbatu dira.

Homerok *Iliadan* deskribatutako ontzien ezaugarriak zituen. Propulsio bikoitzeko ontzia zen, hau da, arraunek nahiz oihalek bultzatzen zuten. Merkataritzan erabiltzen zen eta, Atenasen eta Peloponesoko portu batean eskala egin ondoren, ekaitz batek urperatu omen zuen Gelako portutik 800 metrora.

Ur azpian 2.500 urtetan ezkutuan egon eta gero, 1988an aurkitu zuten, baina hogeitaz urte behar izan dituzte gila eskerga eta poparen zati bat uretatik ateratzeko. Horretarako, 200 tonako garabia erabili dute. Arrastoak metalezko saski handi batean bildu, ur gezatan sartu eta Britainia Handira eramango dituzte, han zaharberritzeko. Rosalba Panvini operazioaren koordinatzailearen esanetan, arrastook antzinako Greziako nabigazio teknikak eta ibilbide komertzialak hobeto ezagutzeko balioko dute, besteak beste, salgai zatiak ere aurkitu dituztelako.

Kursaal Elkargunea
Centro
Conference Centre

Donostia - San Sebastián

2008 urria 13-14

Biltzarrean izateak EHU-ko kreditu bat jasotzeko eskubidea ematen du.

www.sare-emakunde.com

BERDINTASUNA BERRIKUNTZA BERDINTASUNERAKO

sare 2008

EMAKUNDE
EMAKUMEAREN EUSKAL ERAKUNDEA
INSTITUTO VASCO DE LA MUJER

Erakunde Autonomiaduna

EUSKO JAURLARITZA

Organismo Autónomo

GOBIERNO VASCO

2008
berrikuntza urtea
euskadi
año de la innovación

Krisi ekonomikoak ernatuko ahal du politikaren urria

Datorren urtean 30 urte beteko ditu demokrazia aroak Hego Euskal Herrian. Martxoan IX. legealdirako hauteskundeak izanen dira EAEn. Legealdiak eta ziklo politikoak agortuz doaz, baina herri honek ez du marko juridiko-politiko egonkorrik gauzatu.

MIKEL ASURMENDI

HERRI KONTSULTA iragarri zuen Eusko Jaurlaritzak iazko urrian. 2008ko urria heldu da, baita urri heldu ere. Ibarretxe lehendakariak trazatutako ibilbide orria urrituz joan da urtea iragan ahala. Udazkena heldu da eta urriaren 25ean egitekoa zen kontsulta ez da eginen. Kontsulta eguna erori da egutegitik, orriak arboletatik nola. Egun horretan Gernikako Estatutuaren 29. urteurrena beteko da. Datorren udaberrian hauteskundeak izanen dira EAEn, VIII. legealdia bete ostean. 30 urte bete du Euskal Herriko aro berriaren politikak, baina herri honentzako ez da marko juridiko-politiko oraindik finkatu.

Kontsultatik "kontsulta"ra

Donostiako nahiz Biarritzeko nazioarteko zinemaldiekin bateratsu abiatu ohi da kurtso politikoa Euskal Herrian, fikzioa eta errealtatea nahastuz nolabait. Alderdi Eguna izan ohi da politikagintzaren lekuko. Ibarretxek hortzetako

minez pasa zuen astebate eta EAJk egun horretan, lehendakariyai izendatu ostean, ospitaleratu behar izan zuen lehendakariak. Herri kontsulta etorri ezean, lehendakaria Osakidetza mediku kontsultara aurkeztu zen. Politikaren aro post-heroiko ei den honetan Juan Jose Ibarretxe da euskal heroi bakarra, bakarra edo nagusia behintzat. Ez da txantxa, begi-bistako errealitatea baizik.

Ekonomia urri eta politika urriago

Espazioak –lurraldetasunak– zedarritu omen du politika gaur egunera arte. Honezkero, espazioaz harago, denbora da politikaren aldagai nagusia. Denborak markatzen ditu politikaren erritmoak. Denbora gero eta urriagoa da ordea eta euskal politikako zikloak gero eta motzagoak. Gainera, politikoek ez bide dute politikaren erritmoa kontrolatzen, botere ekonomikoek, judizialek nahiz mediatikoek baizik. Eta uneon, ekonomia ziklo oparoa agortu da eta

ziklo urria heldu da munduan, baita ondorioz gurean ere.

Kontsultatik hauteskundeetara

Denbora urritzen denean politikariek iragarritako asmoak ere bai, baita kasurako Eusko Jaurlaritzaren asmoak urritu ere. Ibilbide orria Estrasburgora zabaldu du orain. Espainiako Estatuak ukatzen duena Europak onetsiko duen esperantzan. Bide luzea betiere. Ibarretxeren asmoa herri kontsulta gauzatzea bazen, EAJk Gernika eta Gasteiz lotuko duen ekitaldia iragarri du urriaren 25erako. EAJk Ibarretxe lehendakariyai berretsi badu ere, alderdian ibilbide orriarekin kritikoek hautagai sendoago bat aurkezteko denbora urria zutelako ei da. Alegia, beste lehia elektorala heldu da eta Ibarretxe baino hautagai egokiagorik ezean, bera berretsi dute. Hirukoa osatzen duten EAK eta EBK ere ontzat jo dute hautagaitza. EAK bere hautagaia aurkeztuko duen ikuskizun

JOSEBA OLALDE

dago. Osterantzean, EAJrekin koalizioan joango litzateke, Ibarretxe hautagai izaki. Bakarkako esperientzia urria ezagutu ostean, berau da aukera ziurrena, antza. Bestalde, EB-Aralar koalizioa urria izan zen, baina, esaterako, Javier Madrazok “begi onez” ikusten du esperientzia errepikatzea. Orain, alderdietako sektore bakoitzak bere asmoa zertu nahiko du, noski. Etxe bakoitzeko atea itxi eta barne borrokarako unea da, indarrak batzeko garaia da berriz ere alderdientan. Bien bitartean, Lokarrik Gernikan egin nahi duen “Bakearen aldeko” herri kontsultak gizartearen lozorroaren tamaina erakutsiko digu.

Akordioa eta konpromisoa

Horra politikaren bi oinarri. Konfiantza eta gardentasuna ere gehitu dakizkieke mahaiko oinei. Baina ez gaitezen inozoak izan. Krisi ekonomiko garaian gaude eta zer dakigu herritarrok? Ekonomian, eragileen arteko konfiantza oinarri omen da. Gipuzkoan sozietateen zerga finkatzeko EAJren eta EAren arteko akordioa lortzeko hamaika gorabehera izan dira. Iritsi dira akordiora. Alabaina, araua onartu dadin oposizioko laguntza behar du Foru Gobernuak. PPK alde egin lezake. PSE, EB eta Aralar kontrakoak dira. Dena dela ere, EAEko hiru diputazioek ez dute sozietateen zerga armonizatu orainokoa. Artean, alderdi abertzaleak subiranotasunaz mintzo dira. Batentzat autogobernua da funtsezkoa, bestearentzat kontsulta da gatazka konpontzeko giltza. Konpromisoa ei da hitz nagusia politikan, betetzea falta da ordea.

“EAErentzako ereduak”

Krisi ekonomikoa badago ere, EAEko diputazioen arteko zergen armonizazio urria ezin zaio krisiari egotzi. Gure uste urrian, behintzat. Agian, orain krisi ekonomikoa baliatu ahaliko dute beren kudeaketa politikoko urria estaltzeko. EAEko hiru ogasunek aurreikuspen txarrak iragarri dituzte 2009rako. Nafarroako Gobernuak 2008ko aurrekontuen %3 jaitsiko duela iragarri du. Sail guztietan urrituko da sosa, baina ziur kultura saileko euskarazko ekimenek nozituko dutela

gehien. UPNk PSOerekin ez dauka aurrekontuak hitzartzeko arazorik. Dakigunez, PSNk ez du deus agintzen eta. Raxoiren PP ez dago aurka. EAEn ere, Basagoiti PPKo burua eta PSEko Patxi Lopez lehendakari gaia hauteskundeei begirako asmoak bateratzeko bildu dira badaezpada. Abertzaleentzako “otsoa”ren izena aldatu da: Mayor zena Lopez da. EAErentzako bi “eredu” posible baino ez omen dira uneon: EAJrena edo PSErena. Lehenak bakarrik ezin du ordea, ezta bigarrenak ere Estatuko Gobernuaren laguntzarik gabe.

Ezker abertzalea (ofiziala edo)

Batasuna alderdia legez kanpo utzi eta kide gehienak atxilotu ostean, Espainiako Justiziak EHAK, ANV-EAE eta AAM ere legez kanpo utzi ditu, baita kide andana espetxeratu ere. Ezker abertzalea herri honen eskubideen alde hiru hamarkada

Nola gauzatuko du herri honek erabakitzeo eskubidea aukera politiko abertzaleek ez badute elkar hartzen?

aritu ostean, bere espresio politikoa inoizko urriena da eta herritarren eskubideak inoiz baino urratuagoak daude. ETArek jarduera anker eta lazgarriak beste herritarren eskubideak murriztu ditu halaber. Estatuaren jarduerak batetik eta ETArek bestetik euskal herritarren askatasun eremua txikitu dute.

Hauteskundeak datoz berriz ere EAEn. Antza denez, ezker abertzaleak ez du parte hartzeko “aukera”rik izanen. Espainiako Gobernuak zirritu guztiak itxiko ei ditu edozein “iruzur” eragozteko. Gure ustean, ezker abertzaleak ezkutuko “aukera”ren bat iragaztea bere ibilbidearen “iruzur” handiena litzateke herri honentzat. Halaber, gainerako alderdi abertzaleei Euskal Herria Bai moduko hautagaitza proposatzea ganoragabekoa litzateke. Onuragarriena epe laburrera, agian, EAEko datorren legegintzan ezker abertzalea

politikatik at geratzeko litzateke. Alderdien indar korrelazio berriak gatazkaren parametroetan aldaketak ekar litzakeelakoan.

Hiru bake saio eta zortzi legealdi

30 urteotan zortzi legealdi izan dira EAEn eta normalizazio politikarako hiru saio egin dira euskal gatazka ebatzi aldera: Aljeriako elkarrizketak, Lizarra-Garaziko Akordioa eta Loiolako negoziatioak. Egindako bidea ez da motza, baina ez da aski. ETAk gatazkaren konponketarako gakoa izaten segitzen badu, politikariek zerbaitetan huts egin duten seinalea da. ETA eragile politikoa da, baina ez du eguneroko politikaren araberrako “politika” egiten. Bere jarduerak ezker abertzalearen “mesedean” baino herri honen “mesederako” eragiten du. Esaterako, ETAk ezker abertzalearen aukera politikoa “gutxiagotu” du, baina aldi berean, Frantziako Gobernuari Ipar Euskal Herria existitzen dela gogorarazi dio. Oraingo bidetik jarraituz gero, Frantziako Gobernuak Batasuna legez kanpo utziko du, baina bere demokrazia urritzen doala agerraraziko du mundura. ETA gero eta ahulagoa izan arren, eragile izaten jarraitzen du. Krisi ekonomikoak ez du ETA gehiago ahulduko, alderantziz baizik.

30 urte pasa dira eta aukera abertzale politikoa ez du autodeterminazioa gauzatzerik izan herri honetan. Bere orde, erabakitzeo eskubidea gizarteratu du alabaina. ETArek jarduera ankerra izanagatik, bera gabe eskubidea mahai gainean ote liteke?, galde dezake edonork. Nola gauzatuko du herri honek bere geroa erabakitzeo eskubidea, aukera politiko abertzaleek ez badute elkar hartzen? Horra gako! Euskal politikagintza artikulatzea da alderdien arazoa orain. Hori hasteko, noski. Konstituzionalisten aukerekin artikulatu beharko baita ondoren. 2009ko martxoko hauteskundera bitarte hasiko da ibilbide berriaren orria marrazten. Beste legealdi bat etorriko da ondoren. Aldaketak txikiak izango dira, gizartearen kemena urria baita aldaketa handiagoak izan daitezten. Heldu den krisi ekonomikoak bere lozorrotik ernatuko ahal du gizarte. ■

KOLDO ZUAZO

UNAI BREA

Ustez, batuak arau zurrin batzuk ematen ditu ortografia eta aditz-joskera alorretan batez ere, eta gainerakoetan eskuzabalagoa da. Errealitateak besterik dio, alabaina. Izan ere, batuari esker Gipuzkoako euskara zabaltzen ari dela uste du Koldo Zuazok, eta ez Nafarroan bakarrik.

Baina horretan gelditzea gehiegi sinplifikatzea litzateke. Eraginak noranzko guztietan ematen dira. Esaterako, gipuzkoar askok –eta ez bizkaitar gutxiak– natural erabiltzen dute jatorriz Euskal Herriko ekialdekoa den “-ek” marka ergatibo pluralerako, halaxe ikasi dutelako eskolan. “Txakurrek hezurra jan dute”, eta ez “txakurrak”, gipuzkeraz esan ohi den bezala. Gipuzkoakoak ingurukoei eta batez ere nafarriari eragiten die, batuak denei eta, gutxi-asko, denek elkarri. Beti ere, gazteengan igartzen da garbien forma berriak besarkatzeko joera, lehengoak zokoratzuz.

25 azpieuskalki lehen, hamaika orain

Ondorioa ezinbestekoa da: euskalkien arteko aldeak ezabatzen ari dira. Koldo Zuazok orain dela bost urte proposatu zuen –eta orobat onartua izan den– sailkapenean, Bonaparterenean baino euskalki eta azpieuskalki gutxiago dago. Ordurako, eibartarrak iragarria zuen aldeak are gehiago murriztuko zirela. Baita asmatu ere. Azken urteak ikerkuntza lanari eman ostean, Zuazok analisi berria plazaratu du oraindik orain, *Euskalkiak. Euskararen dialektoak* liburuan. Bonapartek bereizi zituen zortzi euskalki eta 25 azpieuskalkietatik gaur egungo bost eta hamaikara igaro gara, hurrenez hurren.

Prozesua logikoa da. Euskalkien arteko desberdintasunak eskualdeen arteko harreman ezak eragin zituen eta ez da harritzekoa harreman hori handitzean hizkerak hurbiltzea. Arazoa da, Zuazoren ustez, prozesua ez dela modu naturalean gertatzen ari,

Zuazoren iritziz, komunikabide nazionalak eragin handia dute gure hizkeran. Oro har, erdialdeko formak zabaltzen dituzte, muturretako euskalkietakoak gutxietsiz.

azken urteotan hobera egin dugun arren. Garai batean ordea, euskalki batzuen ezaugarriak batuaren ateak itxi zitzaizkien, eta halakoxe uzta jaso dugu. Honenbestez, harritu egingo gintuzke ETBko esatariaren ahoan “berba egin” edo “izanen da”, batuaz erabat zilegi diren esamol-

Prozesua logikoa da, baina ez da modu naturalean gertatzen ari, Koldo Zuazoren ustetan

deak entzuteak, oso ezagunak diren kasu bakanak alboratuta. Bitxikeria bat bada gainera, Zuazoren esanetan: Iparraldeko esamoldeak errazago barkatzen dira Bizkaikoak baino. Kontuak kontu, euskalkien zenbait ezaugarri galtzen hasiak dira. Fenomenoa modu zehatzean aztertuko duen ikerketarik ez da egin oraino.

Iparraldeak bere batua

Berdintze-prozesua modu nabarmenean eman da 1960ko hamarkadatik hona, Koldo Zuazok azpimarratzen duenez. Haren ustetan, eragile bi ditu batik bat: komunikabideak eta irakaskuntza. Baina dena ez da batasuna. Garai batean *esan* eta *erran* bereizten dituen isoglosa zen euskalkien arteko etenik handiena. Egun, Iparralde eta Hegoaldearen artekoa da. Hegoaldeko hai-zeek Iparralde jarduna apur bat kutsatu badute ere, alde bakoitza bere bidea egiten ari da, nork bere erdara bidaide, bide batez esateko. Hala, batua bat ez, bi ditugu, Iparraldeak berea garatu baitu euskarazko irratien, ikastolen eta gau- eskolen indar bateratzaileari esker. Hori da zuberotar batek lapurtar batekin darabilen hizkera, eta hegoaldeko aldenduz doa etengabe. Alderantziz ere bai, prefosta. ■

gozatu euskaraz

gure artean euskaraz

BFA DFB
 Bizkaiko Foru Aldundia
 Diputación Foral de Bizkaia

TALAIAN

Kapitalismoa salbatzen

Hara munduko kapitalismo finantzarioa salbatzeko ikuskizun lotsagarria. Amerikako Estatu Batuek, ekonomian eskua sartzearen areio nagusiak, merkatu librearen defendatzaileak, bankariak porrotean ez itotzeko 700.000 milioi dolar (479.000 milioi euro) jartzea erabaki dute. Estatuak zergadun amerikarrei ezarri die zigorra, hau da, bankariak porrotetik salbatu beharra. Bankari horiek, diru goseak jota, munduko ekonomia eta finantza krisi handiena eragin dute. Estatu liberalak, kapitalismo basatienaren kudeatzaileak, galarak "sozializatu" ditu eta irabaziak "pribatizatu". Kapitalismoa ez dute zulotik atera AEBetan soilik, baita Europan ere. Europako Banku Zentralak urte honetan 462.440 milioi euro sartu ditu Europako bankuetan. Europako gobernuak –tartearen espainiarra, frantziarra, EAEkoa eta Nafarroakoa– kapitalismo horren kudeatzaileak dira, horrelako eskusartze basatia onartzen dutelako.

Gobernuok esan dute hartutako irtenbidea ona izan dela, zeren horrela esku hartu izan ez balute ondorioak larriagoak izango zirela munduko finantza sisteman. Ez diezagutela adarrik jo. Hori gezurra da. Krisiaren erantzule benetakoa sistema kapitalista da eta basakeria hori ezkututzen saiatzen dira bizirik iraun dezan. Europatik, Frantziako presidente Sarkozyk proposatu du "oinarri etikoak dituen kapitalismoa berreraikitzea". Kapitalismo basatia "gizatiartu" nahi dute irabaziak pribatizatzen segitzeko. Harritzekoa da Europako Parlamentuko presidente Poettering-ek esan duena: "Ezin zaizkie bankuei 700.000 milioi eman eta goseaz ahaztu". Harritzekoa da zeren beraiek, Europako Banku Zentrala buru dutela, amerikarren senda-gaia darabilte. Irtenbidea ez da kapitalismoa zulotik ateratzea baizik eta beste ekonomia sistema bat eraikitzea; gizartearen eta herrien zerbitzura egongo dena, berdintasuna eta garapen solidarioa bultzatuko dituen. Utopia dela? Hori gabe oihanean segiko dugu.

Juan Mari Arregi

“Sasoian” aldizkaria eta webgunea

KIROLEAN euskara indartzeko beste aha-
legin bat da. Gipuzkoako Urola bailarako Aia, Orio, Zarautz, Getaria eta Zumaia herrietako kirol informazioa jasoko dute hileroko paperezkoak eta sasoian.info webguneak. Aldizkaria doan da eta pdf-an egongo da webgunean. Urola Kostako Udal Elkartearena da egitasmoa.

Euskarabideak webgunea dauka

NAFARROAKO GOBERNUAK iaz abian jarritako Euskarabideak webgunea estreinatu du. Albisteak, agenda, Nafarroako euskalkiei buruzko informazioa eta argitalpen zerrenda bilduko ditu, besteak beste.

BAHEA

Jose Mari Pastorrek Berrian Patxi Lopez PSE-EEko idazkari nagusiaren manifestuari erantzunez: “Euskal kultura eta demokrazia bateraezinak direla iradokitzen ari dira? Euskal kultura eta intolerantzia lotzen ari dira? Are larriagoa: euskal kultura eta terrorismoa lotzen ari dira, modu subliminalean bada ere? ETaren hilketek prestigio demokratikoa kentzen diete euskarari eta euskarazko kulturari? Eta garbiketa etnikoaren ondorioz Ameriketara hildako milioika lagun sarraskiak ez dio kendu espainierazko kulturari prestigio demokratikoa?”.

Txapela
buruan
ta ibili munduan

Narrika, 18. Donostia
telf. 943428299 www.txapelaburuan.com

XABIER LETONA

MALTZAGATIK

Ondo Patxi Lopez, baina tiradizo faltan oraindik

BIKAIN DA PATXI LOPEZ euskaraz entzutea, eta gainera ez da lehen aldia... Lehen aldia da, ordea, berak eta bere alderdiak euskararen inguruan halako ekitaldi esanguratsua egiten dutena. Hori ere ona da euskararen prestigio eta garapenerako. Berdin da hori guztia hauteskunde giro betean gertatzen bada, horrek erakusten duelako amu gisa baliagarria dela Eusko Jaurlaritzako lehendakartzat lortu nahi duenarentzat. Hizkuntza gisa gutxitua bada ere, minoritarioa, esparru sinbolikoan funtsezkoa dela hegemoniarako.

PSEk ordea, oraindik ere badu sinesgarritasun arazorik euskaldunen —euskal hiztunen— munduan. Multzo zabal eta anitz horretan, PSeri Donostiako ekitaldiak baino askoz sinesgarritasun handiagoa ematen dio Ramon Etxezarreta, Denis Itxaso edo Jose Luis Elorza Euskadi Irratiko egunerokotasunean euskaraz normaltasunez entzutea.

Bere ekarpenak azpimarratzeko, PSEek sarri jotzen du Euskararen Legeari eman zion sostengura edota Ardanzen koalizio gobernuetan hezkuntzan egindako politiketara. Eta horiek eta beste batzuk hor egonda ere, itxura eta pertzepzioen ikuspegitik bederen, alde egindakoak ez du oraindik aurka egindakoa gainditzen. PSOEko eta PSE-eko sektore zentralista askok egindakoek ez diote lagundu horretan, ez PSNk Nafarroan garatutako politika, ez Ermuko Foroko edo gisako taldeetako beren militante askoren jarrerak...

Baina irudi eta pertzepzioetan oinarritutako horiez gain, Euskara Askatasunez manifestuak iraingarriak eta biziki arriskutsuak diren baieztapen ugari ditu, titulutik berta-

bakar batzuk egon behar dutenik, eta zabaldu behar dena da bakoitzak topatu behar dituela bere euskaltzetasuna bultzatzeko arrazoiak, izan hauek identitarioak, kulturalak edo, besterik gabe, historian gehienetan gertatzen den legez, pragmatikoak. Denak dira onargarriak eta ez dago bata bestearen gainean dagoen motiba-

tik abiatuta, euskararen garapenean orain arte egindakoak askatasunez egin izan ez balira moduan, eta inposaketa euskaltzale eta euskal komunitate zabal horretatik baletor moduan.

Agiriak zeharka iradokitzen du mundu zaharkitua dela euskararena eta modernotasuna ekartzera datozela sozialistak, eta aniztasuna, demokrazia, ikuspegi integratzailea, politizatu gabekoa, oinarri identitario eta historizistatik gabea, ez baztertzaila... Eta larriagoa dena, euskarazko kultura egiten dutenei prestigio demokratikoa ukatzen die. Tonu hori urruti dago iradokitzen den mezu ireki eta integratzailetik, eta nekez irabaz dezake jarraitzaile ugari euskarazko kultura eta gizarte esparruetan. Baina gizarte esparru aurrerakoiaren eremu zabalean arrantza egiteko balio diezaioke eta orain hori da garrantzitsua. Balio duen moduan euskal kulturaren munduari diru-laguntzak ez direla jaitziko adieraztea.

HIZKUNTZA BORROKA ez da fikzioa, hemen da. Hizkuntza pertsonaren komunikazio eta adierazpide nagusia da, den guztia nagusiki tresna horrekin adierazten du eta horregatik da hain garrantzitsua eremu sinbolikoan ere.

Hori jakinda eta onartuta, ezin da pentsatu euskara bultzatzeko osagai

ziorik. Bitxia da Lopezen agirian nola egiten zaion erreferentzia ETA eta euskarari; ETAk bere helburuetan Euskal Herri euskalduna nahi izatea ez luke inor akonplejatu behar, are gutxiago euskaratik urrundu.

Agiri honek inposaketaren lekura, akordioa, askatasuna eta armonia ekarriko duela iradokitzen du. Baina ez da agiri honetan bakarrik, Hizkuntz Politikarako Sailburuordetzak bultzatuta, Euskararen Aholku Batzordeak eztabaidarako prestatu duen agirian ere giro zerutiar eta armoniatu horri egiten zaio behin eta berriz erreferentzia.

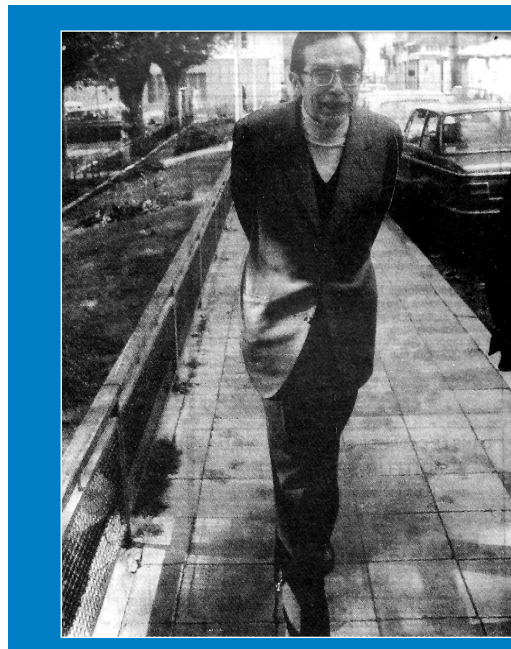
Historian zehar hizkuntza batzuk desagertzen badira, hori da beste batzuek hartzen dutelako haien lekua, izan konkistaz edo sedukzioz. Hau da, hizkuntz borroka hor dago, harreman gatazkatsua da, haien hiztunen arteko harremanetan ere islatzen dena. Jakina hizkuntza garapena ahalik eta modu kontsentsuatuenean egin behar dela, bai hiztunen arteko arazo gutxiagorekin egingo delako eta baita eraginkorrerago izango delako ere. Baina nola irabazi behar ditu euskarak esparru berriak lehia hori gabe? Errealitate printzipioan oinarrituta, gatazka izaerari uko egin gabe eta herritarren eskubideak, borondateak eta kontsentsu dosiak ahalik eta txukun nahasiz.

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Henri Curiel aparteko militantea hil behar izan zuten

1978ko maiatzaren 4an, bazkalondoko ordu bi eta erdietan hiru bala sartu zizkieten bi tipok 64 urteko gizon gaixo itxurako bati etxeko igogailutik ateratzean, Parisen. Asesinoen arrastorik ez da geroztik. Frantziako agintarien babesa behar izan zuten militante antikolonialista garbitzeko.

HENRI CURIEL: UN CRIME POLITIQUE izeneko film dokumentala eskaini du irailaren 26 gauean Frantziako Canal + kateak, *Spécial Investigation* programan. Emilie Raffoul eta Stéphane Haumant kazetariak aztertu dituzte Frantziako agintariak eta zerbitzu sekretuek Henri Curiel militante komunista eta internazionalistaren hilketarekin eduki zituzten loturak.

Henri Curiel izenak Frantzian oraindik erabat argitu gabeko gerra zaharren oroitzapenak esnarazten ditu, Aljeriakoarena batik bat. Tamala da Europako gaurko ezkertiar gehienek Curielen berririk ez izatea, bera izan zenean XX. mendearen zati handi batean ezkerrek jasan zituen aldaketa eta krisien lekuko aparta eta borroka antikolonialistetako gudari elitekoa. Nobelak bezala filmak eta antzerki obrak baimentzen ditu Curielen bizitza oparoak.

Gilles Perrault idazle famatuak (*L'Orchestre Rouge, Pull Over Rouge...*) sakeleko tamainako bi liburukitan bildu zuen Henri Curielen ixtoriora: *Un homme à part* (Aparteko gizona, esango genuke euskaraz). 1987ko ekainean, orduan aldizkari bereizita zen LARRUNEN bosgarren zenbakian, delako Markox Iraola batek aipamen luzea egin zion Perraultenari "Aparteko gizon bat askapen mugimenduari erdian" artikuluan.

Zinez aparteko belaunaldian sortu zen Henri Curiel 1914ko irailean. Egipto-

ton garai hartan bazen judu familia aberats andana, Alejandria aldean. Pasaporte greziar, frantses, ingeles edo italiarren jabe ziren, nahiz eta Egipton belaunaldi mordoska eraman. Bere abizenak salatzen duenez, Curiel sendia jatorriz Espainiakoa zen, baina Italian barna iritsi ziren beste judu sefardi asko legez Egiptora. Kulturaz, Frantziarekin sentitzen ziren lotuak.

Aitaren negozioetan murgiltzea egokitu zitzaion gaztetatik. Nekazariei dirua mailegatzeaz gain, Niloko deltan 100 hektarea zeuzkaten. Beren kotoi soroetan langileek zeramaten bizimodu ikaragarriak inarrosi zuen. Gero emazte izango zuen Rosette Aladjem erizain gazteak erakutsi zion aitaren langileak nola bizi eta hiltzen ziren. Zazpitik hamahiru urte arteko haurrak bero eta hauts beldurgarrien artean lanean, maskararik gabe, talde buruak zigorrekin kolpeka, malaria nonahi, klase guztietako gaixotasunak...

Honela definitu zuen Gilles Perraultek Egiptoko gazte judu aberats koadrila haren marxismorako bilakaera *Le Monde Diplomatique* 1998an: "Europako militanteetatik talde txiki hau bereizten duena zera da, artean hirugarren mundua deitzen ez zen hartan sortu zirela, zinismorik gogorrenarekin gizakiak gizakiari zapaketarik handiena ezartzen zion produkzio sisteman. Argia ez zuten ikuspuntu abstraktutik aurkitu, libururen

batean, edo gainbalioaren kalkuluetatik atera; ez, errebelazio fisikoa izan zuten, tripetakoa, eta beren sentsibilitatean geratu zen itsatsirik betiko".

Henri Curiel ezkerreko analisisetan oinarrituta kolonialismoaren kontrako borrokan murgildu zen, Bigarren Mundu Gerraren erdian. "Zer da komunista izatea gaur egun Egipton? Antiinperialista izatea da", idatzi zuen inork baino lehenago.

Solidarité sare ahaztua

1950ean Egiptotik alde egin behar izan zuen. Ordurako arabiarren eta Israel sortu berriaren arteko lehen gerra lehertua zen, eta Curielen sorterriak berak espero ez zuen bideari ekin zion. Leku desegokia juduarentzat.

Europara etorrita, ondo kokatutako kontaktuak zituen Frantziako Alderdi Komunistan, baina honek harrera epela egin zion. Gerra Hotza zen nagusi munduan, eta geopolitikak —edo AEBekin zaude edo Sobiet Batasunarekin— dena aldrebesten zuen. Curielen meritu berezia izan zen ohartzea nazio askapen nahia izango zela munduan XX. mendearen bigarren erdiko motor nagusietakoa. Ezkerreko burokratek kolonizatu ei pazientzia eskatzen zieten bitartean, metropoli aberatsean proletarioek iraultza laster egin behar omen zutela eta, Curielek solidaritateari ekin zion.

Aljeriako gerran Frantzian zeukan sarea FLN askapen mugimenduaren

Lerroon ondoko argazkia –1987an LARRUNEN plazaratu zena– da gaur aurki daitekeen Henri Curielen irudirik txukunena, Interneten dauden gainerakoak eskasagoak izanik. Hura zen gizon argal eta zorrotza erakusten du. Canal+eko *Spécial Investigation* saioaren meritua da Henri Curielen hilketan Frantziako agintariek jokaturako papera berriro aktualitatera ekartzea. Haren lagunek kamara aurrean deklaratu dute DST (Direction de Surveillance du Territoire) kontraespioitza zerbitzuak oso hurbiletik kontrolatuta zeukala. Georges Suffert kazetaria ere mintzarazi dute, 1976an *Le Point* egunkarian Curiel KGBko agentea zela eta terroristentzako armak garraiatzen zituela plazaratu zuena. Honek aitortu du DSTk eta atzerriko espioitzaz arduratzen zen SDECEk eman zizkiola Curielen dosierraren zatiak, kazetariak argitara zitzan. DSTko buru izandako Jean Balkouti-k onartu du sekula ez zela frogatu Curiel KGBkoa zenik. Antza denez, pertsegizioa ezin gehiago jasanik, Curiel bera Aljeriara ihesi joateko erabakia hartua zen. Alde egin baino aste gutxi lehenago hil zuten. Nork, ordea? Israelek? Hegoafrikak? Ultraeskuindar frantsesek? Poliziak ez zuen pista bakar batean ere egin aurrera. Curielen abokatuak dio epaileak presio handiak jasan zituela ikerketan oso urrun ez joateko. Krimena argituko zuela agindu zuen François Mitterrandek beste askotan legez hitza jan eta ez zuen irekiarazi dosierra. Helburu handien bila borrokatu zen gizona etsai handiek behar zuten kalitu.

zerbitzuan ipini zuen 1957tik. Aljeriarrei laguntzen hasi ziren intelektual askoren alderantziz, Curiel ziur zen hura askapen nazionalako gerra izango zela, ezin zela espero Ahmed Ben Bella edo beste edozein buruzagi aljeriar Lenin berriak izatea.

1960an, Frantziako poliziek arrestatu zuten. Urte eta erdi egin zuen Fresnesen. Gerra bukatutakoan, libre bai baina espulatsu egin nahi izan zuten. Gelditzea lortu zuen gerra zaharretik Pariseko agintarien artean zituen eza-gupide batzuen laguntzari esker.

“Berrogeita zortzi urte zituen espetxetik kaleratzean –idatzi du Perraultek– eta bazekien marjinalitateari egin beharko ziola aurre”. Formakuntza intelektual handia eta European egindako borrokaren

esperientzia zeuzkanez, horiek gerrillari gazteagoen esku utzi nahi izan zituen, horretarako sortuz Solidarité erakundea.

Apaizak, sindikalistak, militante komunistak... jende talde anitza bildu zuen Solidaritén. Ez politika egiteko, guda modernorako teknikak ikasteko baino. Nola galduarazi jarraika datozkizun poliziak, idatziak egin eta inprimatzea, agiri faltsuak ekoiztea, idazketa zifratua, sorospen teknikak, kartografia, armak eta lehergaiak nola erabili ere bai noiztenka...

Hirugarren munduko mugimenduei laguntzen zien Solidarié eta Europakoei ez. Euskaldunekiko harremana anekdotikoa izan omen zen. Aldiz, Hegoafrikan *apartheid* sistemaren kontra borrokatzen zuen

ANCri zerbitzu handia eskaini zien. Hego Amerikakoei ere bai.

Judua eta aldi berean mundu arabiarraren ezagutzaile ona izanik, 1960ko eta 1970eko hamarkadetan Henri Curielek saiatutako beste ahalegin bat Israel eta Palestinaren arteko bakearen aldekoa izan zen. Jassir Arafaten oso hurbilekoa zen Issam Sartauirekin ari zen operazio horietan. Gehiegi zen. Sartaui Portugaleko Estoril hirian hil zuten, eta laster, 1978ko maiatzaren 4an, Parisen garbitu zuten Henri Curiel, etxeko atarian.

Ordurako *Le Point* egunkari eskuindarrak plazaratua zuen Henri Curiel zela Europako terrorista guztien buruzagia, argazkiak eta bizilekuaren xehetasunak erakutsiz. Delta izeneko talde ultraeskuindarrak bere gain hartu zuen hilketa, Aljeriako gerraren mendekuaren aitzakia aipatuz.

Hilketaren susmagarriak asko izan dira, Delta bera bezala Hegoafrikako zerbitzu sekretuak, israeldarrak, Arafaten kontrako palestinarrek... Frantsesei utzikeria aurpegiratu zitzaientzen, Giscard d'Estaing-en garaiko krimena Mitterrand berak ere argitu nahi izan ez zuelako. Orain, telebistako dokumental honek nabarmendu ditu DST zerbitzuak Curieli egindako jazarpena, gezurrezko informazioa filtratzea eta abar: hiltzaileek Frantziako Estatua eduki zutela konplize.

Kronika honen Interneteko bertsioan 1987an LARRUNEK argitaratu artikulua ipini da, Henri Curiel hobeto ezagutzea merezi duen gizona baita. ■

www.argia.com/nethurbil.php
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

Z E R B I T Z U A

Beti hurbilago.

Zerbitzu integrala,
pertsonalizatua,
hurbila eta
etengabea.
Horixe
da gure
konpromisoa.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani kalea - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

Bixente Serrano Izko

Bakezaletasuna vs. pazifismoa

Nago mundu zabal honetako jende gehien-gehienok bakezale garelakokan, denok, gutxiengo patologiko edo gerra-negoziante bat salbu. Ez daukat horren garbi, ordea, jende gehien-gehienok pazifista ote garen. Nik neuk, neure buruaz mintzo, ez daukat horren garbi. Erran nahi baita: sinetsita nago, bai horixe, jende guztiok, gerlari gehienak barne, eta aipaturiko gutxiengo hori izan ezik, bake egoerak nahiago ditugula gerrakoak baino; alta, duda-muda kontaezinetan galdurik nabil pazifismoaren ideologiari, pazifismoaren ideia eta sinemen multzoari, haren ondorioei ere, eusteko gai ote garen.

Ideologiaren arloan —kontzeptuaren zentzurik garbien eta positiboenean, hau da, bihotza eta adimena bat egiten dituen arloan— kokatzen dut pazifismoa; nahiaren eta zaletasunaren arloan, lehentasun naturalen eta sentimendu sano baina sakon pentsatu gabeen arloan, aldiz, bakezaletasuna. Nago Carlo Levik “hain biziro maite zuten bakea, non prest ez baitzeuden ez eta haren alde ere borroka egiteko” erran eta jarrera hura salatu zuenean, bakezaleak zituela gogoan, ez prezeski pazifistak. Pazifistak, bakezale anitz ez bezala, borrokalariak direlako: era baketsuan beti ere, baina borrokalariak, ez gutxitan errepresio zuzena, kartzela eta heriotza ere jasateko prest dauden borrokalariak, edozein gatazkatan kausa baten alde.

Bada, ez nago seguru maila honetako pazifista ote naizen. Borrokalaria, nire maila apal eta itxura osoz antzuan, bai; baina pazifista, edozein gatazkatan? Horretaz ez nago horren seguru, eta gezurra erranen nuke pazifista naizela erranen banu. Baina erran behar dut, aldi berean, hagitx gehiago miresten ditudala pazifistak, izengabeenak ere, gerlariak baino, hauek diren distiranteenak ere, diren martiri handienak ere, diren kausa justu baten aldeko zintzoenak ere. Miresten dut *Che*, miresten ditut Txabi Etxebarrieta, *Txikia*... baina arruntago miresten ditut Luther King edo Gandhi, alegia.

Historialari naizenez, ongi bai ongi dakit biolentzia izan dela Historiaren emagina. Baina historialari tituluak ez dit

JOSU SANTESTEBAN

dohainik ematen igarle izateko: ez dit dohainik ematen ondorioztatzeko etorkizunean ere horrela izanen denik beti, halako legea izanen bailitzan. Horrexegatik miresten ditut pazifistak, sinetsita daudelako ez dagoela Historia-legerik, sinetsita daudelako Historia bera ere, Historiaren ibilbidea, alda dezakegula, etorkizun izan dezakegun garai batean gatazkak eta istiluak, guztiak, konponbiderik izanen dutela gerra bideetatik kanpo. Utopia halakoa, zinez miresgarria! Hain miresgarria, non beldurak ere bainago horrekin sinesteak nora eramanen ninduken.

Pazifista baldin banaiz, *hic et nunc*, hemen eta orain nauzue; hemen, Euskal Herrian; eta orain, gaur bertan, aspaldian eta luzarorako. Historialari izateaz gain eskarmentudun eta historiadun naizenez, aspaldian: ikusi dudalako nora eraman gaituen bakezale batzuen pazifismorik

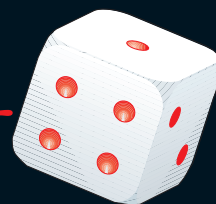
Ez nago seguru maila honetako pazifista ote naizen.
Borrokalaria, nire maila apal eta itxura osoz antzuan, bai;
baina pazifista, edozein gatazkatan? Horretaz ez nago
horren seguru, eta gezurra erranen nuke
pazifista naizela erranen banu

ezak; historialari naizenez, luzarorako, bi arrazoiengatik: batetik, Historia-lege batean ere sinesten ez dudalako, sinesten dudalako gure eskuetan dagoela orain arteko Historiaren izaera tamalgarri hori, biolentziaren alabatasun deitoragarria, aldatzea behingoz; eta bigarrenik, Europako mendebaldean bederen, oztopoak oztopo, Estatu agintarien maltzurkeriak maltzurkeria, tresna etiko-politiko, ideologiko eta filosofiko dezente ditugulako, eta gure gizartearen eskarmentuak horixe eskatzen digulako, bide baketsuetatik borrokatzeko. ■

ASTE HONETAKO

zozketa

aiko maiko

3 kamiseta

Karmelo Labaka, 4
Hernani GIPUZKOA

www.aiko-maiko.com

1

Atalaia Jatetxea

Afaria bi lagunentzat

Aritz ondo, 69
Irun, GIPUZKOA

www.restauranteatalaia.com

2

Tarpoon Urpekaritza

2 harpidedunentzat
"urpekaritza bataioa" opari

Kirol portua, A lokala - 7
Getxo, BIZKAIA

www.divetarpoon.com

3

Artez euskara zerbitzua

10
haurtzaindegi agenda

Luzarra 10 - 2 Sol.
Bilbo BIZKAIA

www.artez.net

4

illimani

2 liburu opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

ONDARRE LANDETxea

- Eukeni Abasolo Galdeano (Gasteiz)

DONOSTIAKO AQUARIUMA

- Julen Goia Eranzetamurgil (Donostia)
- Karlos Etxeberria Sagastume (Donostia)
- Arantxa Aizpurua Arruti (Zarautz)
- Xabino San Sebastian Murua (Oñati)
- Iñaki Aurrekoetxea Arkotxa (Gernika-Lumo)

ARBELAITZ JATETxea

- Maria Jesus Irizar Gisasola (Antzuola)

BILBOKO EUSKAL MUSEOA

- Hitz Logopedia (Laudio)
- Aitzol Illarramendi Lertsundi (Laudio)
- Barakaldoko Justizia Jauregia (Barakaldo)
- Ainara Arbulu Saez De Bikuña (Gasteiz)
- Bancogi Club (Donostia)

MANTXUT?

- Armendia Ikastola (Gasteiz)
- Mikel Lizarreta Jaka (Gartzain)

argia kontzertua

desordutan

Kerobia

Zea Mays

Urriak

31

22:00

Durangoko
PLATERUENA
kafe antzokia

ARGIAren harpidedun bazara deitu 943 36 72 85 telefonora edo bidali mezu bat gunea@argia.com helbide elektronikora urriaren 24a baino lehen eta eskatu zure **2 sarrerak DOAN**.

Leihatilan: 6 € • Aretoa bete arte